

Způsoby komunikace ve výchově dětí v pěstounských rodinách

Bc. Lenka Denková, DiS.

Diplomová práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lenka Denková, DiS.**
Osobní číslo: **H140362**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Způsoby komunikace ve výchově dětí v pěstounských rodinách**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahujících se k problematice pěstounské péče, adaptace dítěte na nové prostředí, komunikace mezi pěstouny a dětmi svěřenými do jejich péče.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, jejich interpretace, prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ARCHEROVÁ, Caroline. Dítě v náhradní rodině. Praha: Portál, 2001.

FRANTÍKOVÁ, Jana. Dospívající dítě v náhradní rodině. Praha: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2008.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 3. vyd. Praha: Portál, 2012.

MATĚJČEK, Zdeněk. Co, kdy a jak ve výchově dětí?. Praha: Portál, 2007.

ŠVARÍČEK, Roman a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007.

ZEZULOVÁ, D. Pěstounská péče a adopce. Praha: Portál, 2012.

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Eliška Suchánková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

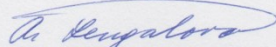
Datum zadání diplomové práce:

22. listopadu 2016

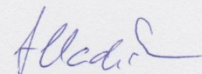
Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2017

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2016

doc. Ing. Aněžka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použítou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 10.4.2017

..... Denišová

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídáne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce pojednává o tématu komunikace v pěstounských rodinách. Teoretická část je zaměřena na začlenění dítěte do pěstounské péče, následnou adaptaci a také význam komunikace v pěstounské péči.

Cílem diplomové práce je zjistit způsoby komunikace ve výchově dětí, které vyrůstají v pěstounských rodinách.

Praktická část vychází z teoretické části. Obsahuje metodologii a je věnována kvalitativnímu výzkumu.

Klíčová slova:

Pěstounská péče, pěstoun, dítě, rodina, komunikace, výchova

ABSTRACT

The master thesis deals with the topic of communication in foster care families. The theoretical part focuses on child acceptance to foster care family, adaptation and also communication meaning in foster care.

The aim of my master thesis is to find the ways of communication in children upbringing who are placed in foster care families.

The theoretical part is followed by practical part. It consists of methodology. It focuses on qualitative research.

Keywords:

foster care, foster parent, child, family, communication, upbringing

Děkuji Mgr. Elišce Suchánkové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za její vstřícný přístup, metodickou pomoc a cenné rady, které mi poskytla v průběhu zpracování diplomové práce.

Poděkovat bych také chtěla mé rodině za trpělivost, pomoc a podporu, kterou mi po celou dobu studia poskytovali.

Děkuji také všem, kteří se účastnili výzkumného šetření, za jejich spolupráci a ochotu věnovat mi svůj čas, což přispělo ke zpracování této práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Všem, kteří mi věřili...

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	13
1.1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE JAKO JEDNA Z FOREM NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE.....	14
1.2 KDO JE PĚSTOUN	15
1.3 UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE DO PĚSTOUNSKÉ PÉČE	17
2 ZAČLENĚNÍ DÍTĚTE DO PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	18
2.1 MOTIVACE K PŘIJETÍ DÍTĚTE DO RODINY	18
2.2 ADAPTACE	18
2.3 ZAČLENĚNÍ DÍTĚTE DO RODINY	19
2.4 ODBORNÁ POMOC.....	22
3 VÝZNAM KOMUNIKACE V PĚSTOUNSKÉ PÉČI.....	24
3.1 EFEKTIVNÍ ZPŮSOBY KOMUNIKACE	26
3.2 NEEFEKTIVNÍ ZPŮSOBY KOMUNIKACE	27
4 KOMUNIKACE S DÍTĚTEM O BIOLOGICKÉ RODINĚ	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
5 METODOLOGICKÝ POSTUP.....	33
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, VÝZKUMNÉ OTÁZKY A CÍLE	33
5.2 POJETÍ VÝZKUMU	34
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	34
5.4 TECHNIKA SBĚRU DAT	36
5.5 ZPRACOVÁNÍ DAT.....	38
5.5.1 Otevřené kódování	38
5.5.1.1 Motivace k pěstounské péči	39
5.5.1.2 Přijetí dítěte do rodiny	40
5.5.1.3 Témata vzájemné komunikace.....	42
5.5.1.4 To se mi povedlo.....	43
5.5.1.5 Průšvihy	45
5.5.1.6 Společné aktivity.....	46
5.5.1.7 Komunikace – základ rodiny	48
5.5.1.8 Efektivní a neefektivní komunikace	49
5.5.1.9 Kontakt s biologickou rodinou	50
5.5.2 Axiální kódování.....	52
5.5.3 Selektivní kódování.....	54
6 SHRUTÍ.....	55
7 ZÁVĚR.....	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	58

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	60
SEZNAM TABULEK.....	61
SEZNAM PŘÍLOH.....	62

ÚVOD

Pěstounská péče je jednou z forem náhradní rodinné péče, ve které dítě nemá práva biologického potomka. Jedná se o formu, kterou lze předejít, aby děti vyrůstaly v dětských domovech. Pěstouni na sebe berou zodpovědnost za výchovu dítěte, které by jinak muselo vyrůstat v ústavní péči. Hlavním účelem pěstounské péče je zajistit dítěti osobní péči o jeho osobu.

V případě pěstounské péče nedochází k úplnému zprerhání vazeb s biologickou rodinou dítěte. Naopak vazby dítěte k jeho biologické rodině by měly zůstat zachovány.

Volba tohoto tématu je mi blízká. Před nástupem na rodičovskou dovolenou jsem pracovala jako terénní sociální pracovníce na odboru sociálních věcí, oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Měla jsem tak možnost proniknout do dané problematiky, hovořit s konkrétními pěstouny a být jim nápomocna při řešení nejrůznějších problémů.

S ohledem na skutečnost, že se ve své práci zabývám problematikou náhradní rodinné péče i ústavní výchovy, ráda bych se tímto tématem zabývala ve své diplomové práci.

Literatura poukazuje na nezbytnost vzájemné komunikace ve výchově dětí a důležitost pro celý život.

Komunikaci mezi pěstouny a jejich dětmi jsem vnímala prozatím pouze z pohledu sociální pracovníce. Nyní bych ráda získala náhled i z pozice samotných pěstounů a dětí svěřených do pěstounské péče.

Cílem diplomové práce je zjistit způsoby komunikace ve výchově dětí, které vyrůstají v pěstounských rodinách.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části se zabývám současným stavem systému náhradní rodinné péče v České republice se zaměřením na pěstounskou péči. Dále pak nastiňuji, jaký je způsob komunikace mezi pěstouny a dětmi v náhradní rodině, zabývám se otázkou adaptace dítěte na nové prostředí a zejména komunikaci a její úskalí.

V praktické části diplomové práce popisují samotný průběh komunikace ve výchově dětí v pěstounských rodinách na základě realizovaného výzkumu.

Cílem výzkumu bylo zjistit názor na využívání komunikace, vnímání efektivity, možná rizika a další náležitosti ve výchově.

Pro svůj výzkum jsem si zvolila kvalitativní výzkum. Pro získání informací jsem zvolila techniku rozhovoru. Rozhovory povedu s pěstouny, kteří mají ve své péči svěřeno alespoň jedno dítě. Dále rozhovory povedu s dětmi, které vyrůstají v pěstounské rodině.

Teoretická část diplomové práce je zpracována na základě podkladů čerpaných z dostupné literatury a internetu, dále srovnání praktických zkušeností a teoretických znalostí. Vzhledem k povaze problému, který chci zkoumat, jsem zvolila kvalitativní typ výzkumu a techniku rozhovoru.

Pro empirické zpracování diplomové práce bylo zvoleno prostředí pěstounských rodin na okrese Znojmo, kde byly zjišťovány vybrané aspekty ve způsobu komunikace ve výchově dětí v pěstounských rodinách z pohledu pěstounů a samotných dětí.

Cílem této diplomové práce je odpovědět na výzkumnou otázku: „Jaký je rozdíl ve způsobu komunikace dětí v pěstounské péči.“

Diplomová práce může sloužit jako materiál pro současné pěstouny a jejich svěřené děti, pro pracovníky, kteří se zabývají problematikou náhradní rodinné péče, ale také pro odborníky na danou problematiku. Najdou zde také odkazy na další literaturu a prameny související s touto tématikou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Výchova dětí a péče o jejich příznivý vývoj je především právem a povinností obou rodičů. Ne všichni rodiče se však chtějí nebo mohou o své děti starat. V situacích, kdy děti nemohou z nejrůznějších důvodů vyrůstat ve vlastní rodině, je třeba hledat optimální formu náhradní výchovy, o které vždy rozhoduje soud. Již sama tato skutečnost napovídá, že pokud dítě nemá zázemí ve vlastní rodině, je to situace, kdy se v širokém rozsahu musí aplikovat sociálně-právní ochrana. Pěstounská péče a osvojení jsou významné a často užívané formy náhradní rodinné péče, které spolu s dalšími mají společný právní základ. Jedná se zejména o Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Formy náhradní výchovy dle občanského zákoníku jsou následující:

- svěřením dítěte do péče jiné osoby
- pěstounství
- poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje
- osvojení
- ústavní výchova
- umístění a pobyt dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

1.1 Pěstounská péče jako jedna z forem náhradní rodinné péče

Jednou z forem náhradní rodinné péče, kterou se budu ve své práci zabývat, je pěstounství, upravené v § 958 - § 970 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, hovoří o tom, že pěstounství připadá v úvahu, pokud nemůže o dítě osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník. V takové situaci může soud svěřit dítě do osobní péče pěstounovi nebo do pěstounské péče na přechodnou dobu. O pěstounské péči může soud rozhodnout na dobu, po kterou trvá překážka bránící rodičům v osobní péči o dítě. Rodič může požadovat dítě zpět do své osobní péče a soud návrhu vyhoví, pokud je to v souladu se zájmy dítěte. Rodiče mají vůči dítěti povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, s výjimkou práv a povinností, které stanoví zákon pěstounovi, ledaže soud z důvodu hodných zvláštního zřetele rozhodne jinak. Mají také právo se s dítětem osobně a pravidelně stýkat a právo na informaci o dítěti, pokud soud z důvodů hodných zvláštního zřetele nerozhodne jinak.

Pěstounská péče je státem garantovaná a kontrolovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. Pěstounská péče má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově (Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů).

Stále platí, že svěření dítěte do pěstounské péče nemá vliv na trvání vyživovací povinnosti rodičů k dítěti, kdy soud stanoví rodičům rozsah výživného s ohledem na jeho možnosti, schopnosti a majetkové poměry a odůvodněné potřeby dítěte. Náleží-li dítěti příspěvek na úhradu jeho potřeb podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí, přechází právo dítěte na stát. Je-li výživné vyšší než tento příspěvek, náleží dítěti rozdíl. Soud rozhodne o způsobu platby a o hospodaření s výživným. Pěstoun musí skýtat záruky řádné péče a mít bydliště na území České republiky a také musí souhlasit se svěřením dítěte do pěstounské péče. Pokud by se ujala osobní péče o dítě osoba příbuzná nebo dítěti blízká, dá

jí soud přednost před jinou osobou, ledaže to není v souladu se zájmy dítěte (Šťastná, 2014)

1.2 Kdo je pěstoun

Pěstoun je člověk, který se rozhodne přijmout k sobě do rodiny nevlastní dítě a věnovat mu stejné množství péče, pozornosti a lásky, jako by bylo jeho vlastní (Gabriel, Novák, 2008, s.47).

Pěstouni jsou lidé, kteří se rozhodnou přijmout nevlastní dítě k sobě do rodiny a věnovat mu stejné množství lásky, pozornosti a péče, jako kdyby bylo jejich vlastní. Jsou to lidé, kterým nechybí určitá míra odvahy. Pěstounská péče je mnohdy velmi komplikovaná ve srovnání s výchovou vlastních dětí. Pro pěstouny bývá typické, že mají už vlastní děti a uspokojování rodičovských potřeb není jejich hlavní motivací (Hledáme rodiče, 2016).

Zákon č. 89/2012 S. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (§ 966) hovoří o povinnostech pěstounů. Pěstoun je povinen a oprávněn o dítě osobně pečovat. Pěstoun při výchově dítěte vykonává přiměřeně povinnosti a práva rodičů. Je povinen a oprávněn rozhodovat jen o běžných záležitostech dítěte, v těchto záležitostech dítě zastupovat a spravovat jeho jmění. Má povinnost informovat rodiče dítěte o jeho podstatných záležitostech. Vyžadují-li to okolnosti, stanoví další povinnosti a práva pěstouna soud.

Rozhodne-li se člověk věnovat pěstounství, musí počítat s tím, že ej to běh na dlouhou trať. Musí být připraven na ztrátu soukromí, dále na to, že bude středem pozornosti svého okolí. Musí počítat s tím, že svým rozhodnutím ovlivní život nejen svých dětí, ale i širší rodiny (Prošková, 2012, s. 116)

Stát se pěstounem a následně být dobrým pěstounem není lehké. A nejde to hned. Jedná se poměrně komplikovaný proces, který můžeme rozdělit do 3 hlavních období (Sdružení pěstounských rodin, 2016).

1. Období - rozhodování

Náhradní rodina by si měla projít procesem plánováním a čekáním. Nejdříve je důležité vyřešit si praktické a psychologické otázky, než si pěstoun podá žádost o zařazení do

evidence uchazečů vhodných stát se pěstouny. Poté začíná proces psychologické adaptace na roli pěstouna. Budoucí pěstoun by si měl uvědomit, co všechno formuje osobnost dítěte (Cairns, 2013).

Důležité je hovořit o svém úmyslu přijmout „cizí“ dítě i s širší rodinou. Někdy se totiž může stát, že některý z příbuzných toto rozhodnutí odmítá, ale osvědčilo se dát těmto lidem dostatek času, aby si mohli najít cestu k myšlence přijetí nového člena do rodiny. Podpora širší rodiny je pak silnou psychickou jistotou, o níž se lidé později mohou opřít (Sdružení pěstounských rodin, 2016).

2. Období - úřední proces

Pokud se pěstoun pevně rozhodl, že chce přijmout dítě do péče, může se pustit do vyřizování formálních záležitostí (podat si žádost o zprostředkování, odborné posouzení žadatele krajským úřadem, odborná příprava k přijetí dítěte do rodiny). Následuje soudní rozhodnutí o svěřeni dítěte do pěstounské péče (Sdružení pěstounských rodin, 2016).

3. Období - příchod nového člena do rodiny

Toto období začíná již seznamováním se s dítětem. Pokud se pro dítě pěstouni definitivně rozhodnou, následuje většinou příchod dítěte do domácnosti pěstounů. Praxe ukazuje, že ačkoli je příchod dítěte do rodiny toužebně očekávaná událost, jde o psychickou zátěž. Je proto důležité dělat v tomto období vše, co je pěstounovi milé, ať získá dostatek energie a duševní pohody, kterou pak snáze předá svému dítěti (Sdružení pěstounských rodin, 2016).

1.3 Umístění dítěte do pěstounské péče

Existuje mnoho důvodů, které mohou vést k tomu, že se rodiče nemohou o své dítě starat a je poté třeba zajistit dítěti náhradní rodinnou péči.

Mezi příčiny pěstounské péče patří zejména následující:

1. rodiče se o dítě nemohou starat

Důvody spočívají v nepříznivých přírodních podmínkách a situacích (přírodní katastrofy), v poruchách fungování celé společnosti (válka, bída, hladomor) a v narušení celého rodinného systému (nemoc, invalidita, úmrtí, nepříznivý zdravotní stav dítěte, který mu zabraňuje žít doma).

2. rodiče se neumějí nebo nedovedou starat o dítě

Jde o situace, kdy rodiče nejsou schopni zabezpečit dětem alespoň přiměřený vývoj a uspokojit jejich základní potřeby z důvodu vlastní nezralosti, neschopnosti vyrovnat se se zvláštními situacemi, jako je mimomanželské narození dítěte, dítě s postižením, dítě přijaté do náhradní rodiny, a situacemi, kdy nejsou schopni přijmout základní společenské normy.

3. rodiče se nechtějí o dítě starat

Příčiny spočívají v poruchách osobnosti rodičů (disharmonická osobnost, porucha osobnosti), kteří náležitě neplní rodičovské povinnosti. Zájem rodičů není dobrý. Rodiče neposkytují dětem potřebnou péči, v některých případech je opouštějí. Péči o dítě lze hodnotit jako nedostatečnou, žádnou nebo škodlivou a lze ji označit jako zanedbávání dítěte jak v oblasti somatické, tak psychické.

4. rodiče dítě týrají a zneužívají

Rodiče mají k dětem nepřátelský vztah, vědomě jim ubližují, týrají je a zneužívají. Děti jsou ohroženy na fyzickém i duševním zdraví. Takové zacházení může vést až ke smrti dítěte (Purvis, 2013).

2 ZAČLENĚNÍ DÍTĚTE DO PĚSTOUNSKÉ PÉČE

2.1 Motivace k přijetí dítěte do rodiny

Ve většině případů se jedná o touhu zajistit nějakému dítěti náhradní rodinu. Každé dítě potřebuje, aby ho někdo měl rád a aby někam patřilo. Toto je někdy těžké uskutečnit. Děti z nejrůznějších důvodů nemohou žít ve své biologické rodině, někdy najdou domov u náhradních rodičů. Cesta za přijetím dítěte, které se narodilo někomu jinému, není lehká. A to nejen pro náhradní rodiče, ale i pro dítě (Zezulová, 2012, s.198).

2.2 Adaptace

Adaptace na nové prostředí je pro dítě, které přichází do rodiny, velmi obtížná.

Adaptace dětí má několik fází. A také adaptace ostatních členů rodiny má své fáze.

Dítě

1. fáze – poznávání: v tomto období je dítě dle svého věku a vývoje více či méně nejisté. Je důležité zachovávat v tomto období určitý prostor, aby si dítě mohlo zvyknout na konkrétní tváře, prostředí, rituály.

2. fáze – uvolnění: po určité době dítě vycítí a pochopí, že toto je jeho nový domov, a začne testovat jeho stabilitu. Tato fáze je náročná, protože některé děti jsou tak zvyklé na špatné zacházení, že ničemu jinému nerozumějí.

3. fáze – přijetí: v této fázi jsou pozice vyjasněny, dítě ví, co může očekávat. Začínají

se vytvářet specifické vazby, citové vztahy mezi jednotlivými členy rodiny (Zezulová, 2012).

Rodiče

1. fáze – nadšení: přichází ihned po oznámení, že právě pro vás bylo vybráno dítě.

Tato fáze trvá různě dlouho.

2. fáze – rozčarování: nastupuje po fázi nadšení a je tím hlubší, čím hůře jste na ni připraveni. Je reakcí na chování dítěte, které má také své adaptační fáze.

3. fáze – smíření: po nějaké době dojde k ustálení, rodiče pochopí, že jejich dítě není dokonalé a oni také ne. Obě strany se naučí poznávat se navzájem bez nereálných očekávání. Začíná se vytvářet vztah bezpodmínečného přijetí (Zezulová, 2012, s. 37-42).

2.3 Začlenění dítěte do rodiny

Vše by mělo probíhat v úzké spolupráci a důvěře. Dítě malé i větší by měli pěstouni poznat dříve, než je skutečně přebírají. U kojenců a batolat je potřebné opakovaně je v jejich dosavadním prostředí navštívit, pozorovat je, opatrně navazovat kontakt za přítomnosti jim známým lidem. Na všechno je třeba se ptát a hlavně si to zapamatovat. Děti školního věku by měly po navázání kontaktů v ústavním prostředí navštívit bydliště svých budoucích pěstounů. Většina dětí po takové návštěvě projevuje touhu a přání už tam zůstat (Prošková, 2012).

Je důležité, aby se pěstouni v této době vzájemného sblížování nesnažili něco předstírat nebo slibovat. Pěstounům se doporučuje chovat se klidně, vlídně a dát najevo své emoce (Prošková, 2012).

Důležitým momentem je utváření vazeb mezi dítětem a pěstounem. Utváření vazeb představuje psychologické spojení mezi lidmi, které jim umožňuje být pro sebe navzájem důležití. Utváření vazeb se člověk začíná učit krátce po narození a v procesu pak pokračuje (Archerová, 2001).

Utváření vazeb u starších dětí - nelehkou skutečností v životě rodin, které přijmou do pěstounské péče starší dítě, je, že zpřetrhaná pouta mu působí bolest a škodu. V takovém případě pak utváření nových vazeb vyžaduje citlivost, otevřenost a obeznámenost s tím, co dítě potřebuje (Matějček, 2001, s.33-37).

Při probouzení citových pout v dítěti pomohou pěstounským rodinám pozitivní rodičovské postupy (Matějček, 2001, s.33-37).

Cesta rodiny k opuštěnému dítěti se někdy zájemcům o náhradní rodinnou péči zdá příliš náročná a složitá.

Zapomínají však, že i narození dítěte je provázeno devítiměsíčním čekáním a řadou nesnází. Toto oddálení příchodu nového člena rodiny může sloužit k přípravě na život s dítětem.

V prvním období (období příprav) se rozbíhá proces psychologické adaptace na rodičovskou roli.

Nemělo by se zapomínat hovořit o svém úmyslu přijmout "cizí" dítě s širší rodinou.

Někdy se může stát, že některý z příbuzných toto rozhodnutí odmítá, ale osvědčilo se dát těmto lidem dostatek času, aby si k novému členu rodiny mohli najít cestu. Pokud je to možné, je samozřejmě podpora širší rodiny silnou psychickou jistotou, o níž se můžete opřít v případě potřeby.

Druhé období (posuzování budoucích rodičů) je naplněno událostmi vztaženými k

úřednímu postupu a také zážitky spjatými s pronikáním do problematiky náhradní rodinné péče.

Třetí období (očekávání) - toto období lze využít k četbě odborné literatury z oblasti vývojové psychologie a pedagogiky, setkávání s "náhradními rodinami". Informovanost je zároveň rodičům oporou při přijetí dítěte. Praxe totiž ukazuje, že i když příchod dítěte do rodiny je událost toužebně očekávaná, jde o zátěž celé rodiny i každého člena zvlášť.

Doba, kterou žadatelé čekají na "přidělení" dítěte do rodiny, se různí. Záleží na jednotlivém kraji, kde mají žadatelé trvalé bydliště (v některém je méně, v některém více žadatelů), na tom, zda jde o osvojení či pěstounskou péči a jaké dítě jsou žadatelé připraveni přijmout.

Čtvrté období (příchod nového člena do rodiny) - začíná vyzváním krajského úřadu k pohovoru o konkrétním dítěti, pro které byli žadatelé vytipováni poradním sborem jako vhodní. Žadatelé jsou informováni o všech dostupných údajích o dítěti - zdravotním a psychickém stavu, o původní rodině a sociálně-právních otázkách, a samozřejmě právních krocích jenž budou následovat. Na rodině záleží, zda se rozhodnou podniknout další kroky ke sbližování s tímto dítětem nebo dítě z nějakého důvodu odmítnou. Pokud se pro ně definitivně rozhodnou, následuje většinou návštěva kojeneckého ústavu nebo dětského domova, odkud pak dítě odchází do nové rodiny (Zezulová, 2012).

Děti, kterým na začátku život chyběl někdo, kdo by se o ně s láskou staral, si osvojily základní pravidlo – přežít. Tyto děti reagují na složité situace většinou fyzickou dominantností, manipulativností nebo vyhýbavostí. Nenaučily se totiž, jak vstupovat do sociálních vztahů, nebo nezískaly důvěru v samy v sebe a v ostatní lidi. Když potom začnou žít s rodinou, které na nich záleží, ocitnou se tyto děti v úplně jiném světě. Je to pro ně zcela nová situace. Jedním ze základních úkolů pěstounů je vštípit svým dětem správné životní hodnoty. Tím nejdůležitějším, co si pěstouni přejí, je, aby dítě kdykoliv řeklo, co cítí, co se mu líbí, co potřebuje a aby to dovedlo říci vhodným způsobem. Od skutečnosti,

jak budou děti zvládat slovní komunikaci, se budou rozvíjet i jeho sociální dovednosti (Purvis, 2013, s.79-80).

Děti s problematickým chováním často používají k vyjádření svého smutku nebo strachu výbuchy vzteku, utíkání, a nebo agresivitu. Své chování používají k tomu, aby sdělily, co nedovedou vyjádřit slovy. Díky motivaci bude dítě schopno ke komunikaci používat řeč.

Aby pěstouni obrátili pozornost jiným směrem potřebují k tomu slova. Měli by používat krátké jednoduché věty. Důležité je získat si pozornost dítěte verbálně (Plaňava, 2005).

2.4 Odborná pomoc

Podle §47 zákona č.359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, se jedná o právo pěstounů na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců.

Pěstouni mají možnost spolupracovat s doprovázejícími organizace, které jsou jim nápomocny při řešení nejrůznějších problémů. Pěstounovi je ze strany doprovázející organizace poskytována odborná pomoc průběžně v rámci poradenství. Při řešení složitějších problémů mohou pěstouni využít pomoc ve formě terapie, psychologické nebo jiné odborné pomoci. Doprovázející organizace má povinnost takovou pomoc zprostředkovat.

Odborná pomoc se zaměřuje především na tyto oblasti problémů:

- Navázání bezpečně citové vazby mezi pěstounem a dítětem
- Identita dítěte
- Zpracování ztráty
- Vztahy s rodiči a dalšími příbuznými
- Řešení traumat
- Terapie pro pěstouny (Nadační fond, 2016)

Mezi další služby, které organizace nabízejí pěstounským rodinám patří:

- Psychologické poradenství

- Doprovázení
- Asistovaný kontakt
- Odborné sociální poradenství
- Videotrénink interakcí
- Vzdělávací akce, školení pro pěstouny
- Akce pro pěstounské rodiny

Odbornou pomoc mohou poskytovat zaměstnanci doprovázející organizace nebo jiný odborník, kterého zprostředkuje tato organizace (Sdružení pěstounských rodin, 2016).

3 VÝZNAM KOMUNIKACE V PĚSTOUNSKÉ PÉČI

Komunikace je výrazem interakce. Vztah mezi účastníky této interakce se vyjadřuje verbálně nebo neverbálně, záměrně nebo spontánně. Komunikací rozumíme přenos informací, které nám zprostředkovávají vzájemné ovlivňování (Řezáč, 1998, s. 129).

Komunikace je proces sdělování informací v přímém a nepřímém sociálním kontaktu. Pomáhá získávat informace a přispívá k vzájemnému dorozumívání.

Brožová Doubková (Brožová Doubková, 2012, s. 6) uvádí, že komunikace je nástrojem spojování člověka s člověkem a také ve společnosti. Rozlišujeme dvě roviny tohoto pojmu – komunikaci v užším a širším slova smyslu. Pojmem komunikace nejčastěji označujeme výměnu informací v širším slova smyslu a výměnu informací mezi partnery v komunikaci v užším slova smyslu. Pro tuto komunikaci je zásadní, jaký mezi sebou komunikující mají vztah. Tento vztah má jasné vlastnosti sociálního vztahu, kdy hovoříme o tom, že do komunikace vstupují lidé prostřednictvím své sociální role.

Komunikace mezi pěstouny a dětmi je klíčovým předpokladem pro příznivý rozvoj jejich osobnosti (Aldgate, 1989).

V období dospívání je důležitá komunikace mezi pěstouny a dětmi především z důvodů, aby se děti mohly srovnat se svými vrstevníky a aby se eliminovaly případné nežádoucí projevy. Důležité v tomto období je, aby pěstouni nepodceňovali starosti dětí, prožívání jejich problémů. Nezbytnou součástí je aktivní naslouchání dítěti a nečinění striktních závěrů. Je potřeba, aby pěstouni podporovali děti v jejich mimoškolních činnostech a aktivitách.

Období puberty je velmi citlivým obdobím. Pěstouni by tedy měli být opatrní a dávat si pozor na komunikaci s dětmi. Měli by se vyvarovat shazování sebevědomí dětí. Na vzájemnou komunikaci je zapotřebí mít klid. Je důležité věnovat vzájemné komunikaci také čas. Jinak vnímá čas strávený s pěstounem dítě v období, kdy je mu 5 let nebo 15 let. Je důležité, aby pěstouni využili čas přirozeně, tak jak se jim zdá, že to je vhodné. Důležité v životě dítěte je všimnout si jeho chování a reakcí druhých dětí na jeho chování (Špaňhelová, 2009).

Zásadním pravidlem pro vzájemnou komunikaci je to, aby rostl vztah mezi dítětem a rodičem (Špaňhelová, 2009).

Špaňhelová (Špaňhelová, 2009, s. 83-84) uvádí, že období dospívání je velice rozmanité a dlouhé. Pro komunikaci v tomto věku je důležité zejména nebýt v komunikaci rychlý, respektovat dítě a důvěřovat mu, nechat dítě domluvit, budovat si s ním vztah a prožívat společně chvíle volna. Nezbytné je komunikovat, být důsledný a říci dítěti i svůj rodičovský názor. Pro děti je podstatné, aby se nebáli svěřit, učit se kompromisům, chtít vést rozhovor, být otevřený v komunikaci a hovořit o věcech, které jsou pro děti příjemné, ale také nepříjemné, se kterými nesouhlasí. V tomto věku platí, že je lepší říkat a ne přikazovat. Je důležité se o dítě zajímat, o to, co prožívá, co dělá ve škole, ve své volném čase, s jakými kamarády tráví svůj čas a o čem si s nimi povídá. Vzájemná důvěra by měla být na prvním místě.

Komunikace je prostředek dorozumívání mezi lidmi, napomáhá jedinci začleňovat se do společnosti a patří mezi dovednosti, které je nutno rozvíjet po celý život.

Máme několik komunikačních forem:

- Verbální (slovy) – základem je řeč mluvená a psaná. Ve verbální komunikaci se jedná především o komunikaci v interakci s jedincem.
- Neverbální (mimoslovní komunikace) – touto formou sdělujeme informace o sobě i o druhých lidech. Patří sem mimika, gesta, pohled očí a úprava našeho zevnějšku.
- Činem – činy za nás a druhé hovoří mnohem více než komunikace verbální a neverbální (Kopřiva, 2012).

Děti učíme komunikovat většinou tím, jak s nimi sami jednáme. S dětmi jednáme a komunikujeme dvěma základními způsoby. První je z pozice moci. Tento způsob je stále velmi častý a u dětí může vyvolat vzdor. Druhou možností je přistupovat k dítěti jako k sobě rovnému komunikačnímu partnerovi. Takový způsob komunikace mívá větší úspěch. Oba způsoby charakterizuje efektivní a neefektivní komunikace (Kopřiva, 2012).

3.1 Efektivní způsoby komunikace

Efektivní způsoby komunikace (fungující komunikace mezi lidmi) někteří lidé používají naprosto přirozeně, mnohdy proto, že se s nimi setkali při své vlastní výchově v dětství. Těmto způsobům se dá naučit, není to však snadná a pohodlná cesta výchovou.

Vědomé užívání komunikačních dovedností vede k partnerským a respektujícím vztahům, dovede zlepšit atmosféru ve skupině a pomáhá vytvořit pozitivní vazbu mezi vychovatelem a dětmi (Kopřiva et al., 2012, s. 49-50).

V komunikaci mezi pěstounem a dítětem bychom měli používat zejména pochvalu, kladné sdělení, chválit dítě za všechno kladné, co dělá, co se mu podařilo. Děti tuto pochvalu potřebují. Přispívá to k růstu sebevědomí a také k vědomí, že jejich chování byla dobré a má kladný dopad. Povzbuzení je také velmi důležitá součást pro vzájemný vztah a budování komunikace mezi rodičem a dítětem. Velký důraz se klade na budování vztahu vzájemné důvěry a otevřenosti. Znamená to, že člověk nemá strach mluvit s dítětem o všem, dát mu možnost, aby se zeptalo rodiče na vše, co ho zajímá, co mu není jasné. Děti mohou někde něco zaslechnout, ale neví, zda jsou tyto informace úplné a pravdivé (Cairns, 2012)

Mezi efektivní komunikační dovednosti patří:

1. **Popis a konstatování** (Slyším, že se hádáte.)

Základem popisu je to, že mluvíme a vnímáme, bez toho abychom posuzovali.

2. **Vyjádření vlastních potřeb a očekávání** (Potřebuji, aby byl pokoj uklizený, budu vysávat.)

Informace nám dávají najevo, co chceme, co potřebujeme nebo co očekáváme.

Vyjadřujeme se pozitivně.

3. **Informace, sdělení** (Děti, je potřeba uklidit, přijde návštěva)

Dětem se nechá volnost o rozhodnutí a je jen na nich, zda informaci použijí. Informace rozvíjejí zodpovědnost, rady a pokyny naopak poslušnost.

4. Možnost volby (Chceš čaj nebo kakao?)

Možnost volby vyvolává v dětech procesy porovnávání, zvažování pro a proti a hodnocení.

5. Dvě slova (Michale, tričko!)

Dovednost dvou slov je jednou z nejvíce rozšířených efektivních komunikačních dovedností. Šetří čas, šetří nervy.

6. Prostor pro spoluúčast a aktivitu děti (Milane, myslím, že Terezku opravdu bolí, jak jsi ji uhodil. Co myslíš, že by se s tím dalo dělat?)

Efektivních způsobů komunikace je mnohem méně než neefektivních. Můžeme je postupně používat nebo kombinovat. Nejčastější kombinace jsou:

- popis a informace,
- popis a spoluúčast (co s tím uděláme? – pokud dítě neví, navrhneme mu výběr),
- informace a vyjádření očekávání,
- informace a výběr (Kopřiva et al., 2012, s. 78).

3.2 Neefektivní způsoby komunikace

Špaňhelová (Špaňhelová, 2009, s.31-37) hovoří o několika tématech, která by se neměla používat v komunikaci mezi rodičem a dítěte. Jedná se zejména o vyhrožování, kdy bychom neměli vyhrožovat dětem tím, co neuděláme, co není pravdivé. Vyhrožování do jisté míry snižuje rodičovskou autoritu, protože ji lidé chtějí přesunout na někoho jiného. Místo v komunikaci není ani pro manipulaci a pokud ji někdo použije na nás, neodpovídejme na ni. V podstatě není na co odpovídat. Mlčení je projev výčitky nebo výhrůžky. Pro mlčení není v komunikaci místo, naopak mělo by se mluvit o tom, co máme rádi, co rádi děláme, z čeho máme radost. Rodiče by se měli také vyvarovat projevům nadřazenosti a ponižování.

Neefektivní způsoby komunikace jsou velmi rozšířené. Často jsou používány automaticky a podvědomě. Většina dospělých zná situace, kdy nezvládají ovládat své emoce a používají způsoby, které patří k těm neefektivním, ale zároveň je jim jasné, že to nevede k ničemu dobrému (Kopřiva et al., 2012, s. 24).

Mezi neefektivní způsoby komunikace patří:

1. Výčitky a obviňování

Při této komunikaci nebereme ohled na emoce dítěte. Podstatné je, aby dítě šlo a náš požadavek splnilo. Tímto způsobem se neposilují dobré vztahy mezi dítětem a vychovatelem. Velké riziko pro rozvoj osobnosti je v tom, jak se při takových situacích cítíme a co si o sobě myslíme.

2. Poučování, vysvětlování

Vychovatel nemluví s dětmi, ale na děti a nevyslechne si jejich názor. Děti by měly mít prostor k vyjádření svých názorů. Děti, které se mohou podílet na rozhodování, budou cítit zodpovědnost a důležitost jejich dodržování.

3. Kritika a zaměření na chyby

Tato metoda vyvolává v dětech pocit méněcennosti a ztrátu sebevědomí. Děti potřebují informaci a zpětnou vazbu, která informuje o tom, co je třeba zlepšit a napravit.

4. Citové vydírání

Citové vydírání vzbuzuje u dětí pocit viny. Tento typ komunikace snižuje autoritu. Dítě by si mělo uvědomovat nesprávné chování a necítit se obviněně.

5. Zákazy a varování

Varování a zákazy vyvolají u dětí výzvu nebo inspiraci k tomu, aby se předváděly a dělaly, co by je ani nenapadlo. Děti potřebují vědět, co je nebezpečné.

6. Negativní scénáře

Způsob komunikace, který je zaměřený do budoucna života dítěte. Dítě reaguje negativními emocemi, které mu mohou bránit, aby se chovalo lépe. Přitom cílem těchto způsobů je to, aby se dítě vzpamatovalo a chovalo rozumně.

7. Nálepkování

Negativní vliv na vytváření sebeobrazu dítěte má vliv tzv. nálepkování. Vychovatel jim tím dává najevo mínění o tom, jaké dítě je a co od něj mohou očekávat.

8. Pokyny

Pokyny u dětí vyvolávají nelibost a podráždění, dítě se často tváří, že neslyší. Tyto pokyny jsou překážkou, ubírají dětem příležitosti, aby se naučily rozhodovat a uvažovat o důsledcích svého chování, sledovat své pocity a řídit se podle nich.

9. Příkazy

Příkazy nás ve velké míře ovlivňují. Člověk rozvíjí schopnosti, rozhoduje se, uvědomuje si, že existují různé alternativy činnosti, ze kterých může volit. Příkazy zabraňují rozvoji těchto schopností. Nikdo z nás nemá rád rozkazování a rozhodování.

10. Vyhrožování

U dětí většinou vyvolává obavy, strach, ale vyvolání strachu není tou správnou metodou k tomu, aby si uvědomili, co a jak se má dělat. Děti často ze strachu poslechnou a dělají to, co se po nich chce.

11. Křik

Je často spojen s příkazy. Zvyšuje agresivitu a může u dětí opět vyvolat pocity strachu a vzdoru. Křik projevuje hněv, zlost a bezmoc.

12. Srovnávání a dávání za vzor

U srovnávání děti prožívají pocity méněcennosti. Srovnání může být zraňující, a to především na veřejnosti.

13. Řečnické otázky

Na řečnické otázky se neočekává odpověď, pokud by však dítě odpovědělo, bylo by nařčeno z drzosti.

14. Urážky a ponižování

Urážky zraňují naši sebeúctu, děti reagují prudce na nadávky. Děti nemají vhodné sociální a komunikační dovednosti, aby se mohly urážkám bránit.

15. Ironie

Ironie je skrytou agresí. Podstatou ironie je především informace, která je sdělována v pohrdavém tónu hlasu (Kopřiva, 2012, s. 30-45).

4 KOMUNIKACE S DÍTĚTEM O BIOLOGICKÉ RODINĚ

Velmi důležitou úlohou pěstounů je podpora vztahů dítěte s biologickou rodinou a následně komunikace o biologické rodině.

Mnoho pěstounů si klade otázku, jak si s dítětem povídat o biologických rodičích. Důležité pro dítě i pěstouna je říkat vždy pravdu a dítěti nelhát. Je však třeba informace vybírat a sdělovat s ohledem na věk dítěte. Rodiče by se neměli hodnotit. Mohou se hodnotit činy rodiče, ne však on samotný. Dalšími důležitými momenty jsou situace, kdy by pěstouni měli nahlas pojmenovávat pocity dítěte a také své pocity, s dítětem trochu fantazírovat při nedostatku informací o rodičích. Je nutné, aby dítě fantazie od reality odlišovalo. Pěstoun by zcela určitě neměl dítěti slibovat, co nelze splnit. Nedílnou součástí je sdílet s dítětem pocity, vzpomínky (Zezulová, 2012).

Pozitivní vliv bezesporu na dítě může mít kontakt s biologickou rodinou. Tento kontakt může zlepšit celkové prospívání dítěte v pěstounské rodině. Dítě, které má pravidelný kontakt s rodinou, tak lépe rozumí své situaci, ví, proč vyrůstá v náhradní rodině a neprožívá pocit ztráty a smutku. Může se snížit riziko problémového chování dítěte. Kontakt dítěte s biologickou rodinou zároveň může uspokojit potřebu dítěte na informace, kdo jsou rodiče, jak vypadají, jací jsou, co dělají. Pokud je dítě v kontaktu se svými rodiči, tak i rozumí více tomu, proč se o něj rodiče nestarali. Lépe se tak vyrovná se situací, že vyrůstá v pěstounské rodině. Může to přispět ke zlepšení vztahu s pěstouny. Kontakt také přispívá k podpoře rozvoje identity dítěte, kdy má možnost vidět, komu je podobné, jaké chování přejímá od biologických rodičů. Kontakt s rodinou podporuje také tu možnost, že se dítě bude moci vrátit do své biologické rodiny. Pravidelný kontakt dítěte s biologickými rodiči je hlavním podporujícím činitelem pro možnost, že by se dítě mohlo vrátit do své původní rodiny. Podporuje se tak i citová vazba mezi biologickým rodičem a dítětem (Rozum a cit, 2014).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGICKÝ POSTUP

Empirická část diplomové práce zkoumá specifika komunikace mezi dětmi a jejich pěstouny. Zjišťovali jsme názory a vnímání vzájemné komunikace, její efektivitu a možná rizika z pohledu pěstounů a dětí svěřených jim do pěstounské péče.

Níže popisujeme výzkumný problém, výzkumné otázky, hlavní a dílčí cíle, metodu sběru dat. Popisujeme vzorek výzkumu. Seznamujeme se zjištěnými daty, jejich analýzou a interpretací.

5.1 Výzkumný problém, výzkumné otázky a cíle

Výzkumný problém

Jakým způsobem komunikují pěstouni a děti z vybraných pěstounských rodin?

Prozkoumání tohoto problému nám naznačí, jaká je komunikace mezi pěstouny a dětmi a zda jsou tyto způsoby komunikace efektivní v kontextu adaptace dítěte do pěstounské rodiny.

Výzkumné otázky:

1. Jaké jsou způsoby komunikace pěstounů s dětmi?
2. jaké jsou přístupy pěstounů ke komunikaci v pěstounských rodinách?
3. jakým způsobem probíhá komunikace v případě žádoucího chování?
4. jakým způsobem probíhá komunikace v případě nežádoucího chování?
5. Jakým způsobem by pěstouni a děti zefektivnili způsob komunikace ve vztahu k rizikovým oblastem adaptace?

Výzkumné cíle:

1. Zjistit osobní názory dětí a jejich pěstounů na způsob komunikace ve výchově.
2. Zjistit způsoby komunikace v pěstounských rodinách z pohledu dětí a pěstounů.

3. zjistit, zda dětem vyhovuje způsob komunikace, který pěstouni používají.

4. zjistit, zda si pěstouni a děti uvědomují důležitost vzájemné komunikace.

5.2 Pojetí výzkumu

Pro zkoumání toho, jakým (jak vnímají vzájemnou komunikaci) způsobem komunikují pěstouni s dětmi, byla vybrána metoda **kvalitativního výzkumu**.

Kvalitativní výzkum umožňuje jít do hloubky problému, zkoumá široce definovaný jev a může o něm přinést co nejvyšší množství informací. Výzkumník sesbírává množství dat a poté hledá pravidelnosti vyskytující se v datech, vytváří hypotézy či teorie a formuluje nové závěry. (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 24)

Kvalitativní výzkum umožňuje podrobné zkoumání prostředí, individuální setkání a práci s informantem. (Hendl, 2005, s. 52)

Výběr kvalitativního výzkumu sledujeme nejvhodnějším zejména proto, že chceme zjistit vnímání lidí, kterých se daná problematika týká a dále jejich subjektivní názory.

5.3 Výzkumný soubor

Pro empirickou část této práce bylo osloveno:

- sedm pěstounských rodin – jednotlivců i manželských párů
- sedm dětí žijících v pěstounských rodinách – ve věku 12-18 let

Tato věková skupina dětí byla vybrána z toho důvodu, že se v této věkové skupině klade velký důraz na komunikaci mezi pěstouny a jejich dětmi, jedná se zároveň o období puberty, děti začínají dospívat a vzájemná komunikace je velmi důležitá pro jejich další zdárný vývoj (Aldgate, 1989).

Pro názornou charakteristiku výzkumného souboru jsou níže uvedeny tabulky – pěstouni (A-K) a děti (1-8). Tato označení se budou využívat dále v interpretaci dat.

Tabulka č. 1- pěstouni

PĚSTOUN	VĚK	POHLAVÍ	DÉLKA TRVÁNÍ PP
A	45	Ž	8 let
B	68	Ž	7 let
C	70	M	7 let
D	58	Ž	16 let
E	39	Ž	11 let
F	40	M	
G	39	Ž	5 let
H	39	M	
J	51	M	5 let
K	36	Ž	5 let

Zdroj: vytvořeno autorkou

Tabulka – děti

DÍTĚ	VĚK	POHLAVÍ	DÉLKA POBYTU V PP
1	17	Ž	8 let
2	15	M	7 let
3	12	M	7 let
4	17	M	16 let
5	14	Ž	11 let
6	16	M	5 let
7	15	Ž	5 let
8	14	M	5 let

Zdroj: vytvořeno autorkou

5.4 Technika sběru dat

K realizaci kvalitativního výzkumu byla použita kombinace dvou metod, a to **hloubkového polostrukturovaného rozhovoru** u pěstounů a dětí.

Nejčastěji používanou metodou pro sběr dat v kvalitativním výzkumném šetření je hloubkový rozhovor, popisovaný jako nestandardizované dotazování jedince výzkumníkem, který využívá otevřené otázky. Tento typ rozhovoru může mít formu polostrukturovanou či nestrukturovanou. (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 24)

V této práci byl zvolen rozhovor polostrukturovaný, který zajistil, že respondenti odpovídali na předem stanovené otázky a měli také prostor pro vyjádření se nad rámec otázky.

Sestavování otázek vycházelo z výzkumného problému, cílů a výzkumných otázek. Tímto způsobem vzniklo základních **20 otázek pro pěstouny** a **18 otázek pro děti**. Otázky se ve většině pro pěstouny a děti shodují, aby bylo možné, kromě získání hlubších výpovědí obou stran, také srovnání jejich názorů na komunikaci v rodině. Toto porovnání by mohlo pomoci pedagogickým pracovníkům dětského domova získat a rozšířit si povědomí o tom, jak vnímají problematiku kolegové – vychovatelé v dětském domově a jak se na ni dívají samotné děti. Na základě závěrů by se vychovatelé mohli pokusit systém hodnocení a přístup k odměňování a trestání v dětském domově zefektivnit.

Výzkum probíhal v únoru roku 2017. S účastníky výzkumu byl předem domluven termín realizace rozhovorů. Byla jim sdělena zkoumaná problematika komunikace v pěstounských rodinách. Nebyl jim však sdělen obsah otázek.

Rozhovory se odehrávaly v domácnostech pěstounů, v tiché a klidné místnosti, aby byl zajištěn klidný průběh výzkumného šetření. Rozhovory probíhaly bez přítomnosti jiných osob. Před započítím rozhovoru byl každý účastník požádán o souhlas s nahráváním rozhovoru na diktafon. Jejich souhlas je vždy zaznamenán v nahrávce. Dále byla přislíbena anonymita celého rozhovoru.

Seznam otázek k rozhovorům je uveden v příloze 1 (P I).

Oslovování některých dětí ve druhé osobě jednotného čísla bylo autorkou zvoleno proto, že se jedná o osoby jí známé z její praxe.

Jednotlivé rozhovory byly po skončení doslovně transkribovány. V těchto transkripcích byla zachována nespisovnost výrazů. V příloze P II je uvedena doslovná transkripce jednoho z uskutečněných rozhovorů.

Komunikace mezi pěstouny a dětmi je klíčovým předpokladem pro příznivý rozvoj jejich osobnosti (Aldgate, 1989). Výzkum nabízí pohled do prostředí konkrétních pěstounských rodin a vysvětluje způsoby komunikace v rodinách se zaměřením na efektivní a neefektivní způsob komunikace.

5.5 Zpracování dat

Následující kapitola se věnuje zpracování dat, které vzešly z výzkumu, jejich následné analýze a v závěru interpretaci získaných výsledků.

5.5.1 Otevřené kódování

Na základě seznamu kódů byly vytvořeny jednotlivé kategorie, ty budou dále rozebrány z pohledu pěstounů a dětí zvlášť. Pomocí otevřeného kódování vzniklo následujících devět kategorií. Kódy jsou uvedeny u každé kategorie v závorce. Postupovalo se tak, že byly všechny rozhovory detailně a do hloubky pročitány. Poté jsme hledali v rozhovorech společné prvky nebo shodné odpovědi či odlišné. Byly vytvořeny kódy, které byly přiřazovány do kategorií. Tyto kategorie byly nazvány podle významu jednotlivých kódů.

Seznam vytvořených kategorií:

Motivace k pěstounské péči

(náhradní řešení, zachování rodinného prostředí, ústavní péče, finance, rodina s dětmi, pomoc dítěti, sourozenec)

Přijetí dítěte do rodiny

(ostýchavost, vyplašenost, další člen do rodiny, závislost, blok, radost, nadšení, vlídné přijetí, rychlá adaptace, našlapování po špičkách, prvotní setkání, kompletní rodina)

Témata vzájemné komunikace

(škola, volný čas, záliby, kroužky, sport, kamarádi, výlety)

To se mi povedlo

(úspěch, ocenění, radost, pochvala, vzpomínka, odměna, motivace)

Průšvihy

(podpora, pomoc, smutek, utěšování, chlácholení, problémy ve škole, kouření, krádeže, zatloukání, šikana)

Společné aktivity

(dovolená, výlety, návrh, plánování, program, možnost se rozhodnout, brigáda, kompromis)

Komunikace – základ rodiny

(důležitá role, psycholog, doprovázející organizace, potřeba mluvit, sdílení, školní psycholog, výchovný poradce, stavební kámen, zpětná vazba, kamarádi)

Efektivní a neefektivní komunikace

(dobro, zlo, pochvala, křik, škola, zvýšení hlasu, domlouvání)

Kontakt s biologickou rodinou

(nezájem biologické rodiny, kontakty s biologickou rodinou, přístup biologické rodiny, touha dětí, kontakt)

5.5.1.1 Motivace k pěstounské péči**Pěstouni**

Pěstouni se shodují, že hlavním motivem pro ně bylo pomoci dítěti, aby nemuselo vyrůstat v dětském domově. Pozitivum vidí v možnosti vychovávat více dětí, které berou jako sourozence. Děti tak mají možnost vyrůstat s dalším dítětem a naučit se, že nejsou středem pozornosti jen oni. Učí se také nacházet kompromisy.

Pěstounka D cítila potřebu pomoci dítěti a postarat se o něj: „*Ten důvod byl, aby neskončil v dětském domově.*“

Pěstouni E a F se shodují, že bezdětnost jejich manželství vedla k rozhodnutí začít přemýšlet o pěstounské péči: „*no chtěli jsme miminko, že jo nějaký roky se blížily, nedařilo se nám otěhotnět, takže jsme se rozhodli, že si vezmeme dítě do pěstounské péče.*“

Část pěstounů vidí motivaci zejména v možnosti pořídit dítěti sourozence, aby mělo možnost zažít sourozenecký vztah. Pěstoun J uvádí: „*Protože jsme nechtěli, aby dcera vyrůstala jako jediný dítě, tak z toho důvodu jsme si chtěli vzít další dítě.*“

Stejně tak pěstounka K uvádí: „*..., že jsme měli dvouletého syna, zatím jsme neplánovali další dítě a taky jsme si říkali, že bychom mohli a chtěli pomoci nějakému dítěti, které vyrůstá v dětském domově.*“

5.5.1.2 *Přijetí dítěte do rodiny*

(ostýchavost, vyplašenost, další člen do rodiny, závislost, blok, radost, nadšení, vlídné přijetí, rychlá adaptace, našlapování po špičkách, prvotní setkání, kompletní rodina)

Pěstouni

Z odpovědí pěstounů vyplývá, že děti z počátku byly vyplašené, ostýchali se. Bylo to zřejmé z důvodu příchodu do nové rodiny, kde nevěděli, co si mohou dovolit. Také pro pěstouny to byla nová situace, protože do rodiny přišel další člen, který toužil po kompletní rodině.

Pěstouni B a C hovoří o závislosti dítěte na biologických rodičích, s čímž museli nejdříve trochu bojovat: „*...byl dost závislý na mámu, tak to snášel hůř...*“

Pěstounka D hovoří o přijetí dítěte ze strany vlastního dítěte, které se velmi těšilo na příchod nového člena: „*...oni jsou spíš sourozenci. Joo tak ona se těšila na miminko. Měla ho ráda odmalička a on ji.*“

Pěstouni E a F vidí pozitivum zejména v tom, že jim bylo do pěstounské péče svěřeno dítě ve věku tří let. Tato situace byla pro ně jednodušší, že dítě bylo bez problému přijato do rodiny a rychle si zvyklo: „*No vzhledem k tomu, že bylo vylstně malinký, mělo tři roky, tak nebyl problém, znalo jenom ty tety z toho ústavu, kde bylo, takže okamžitě do rodiny bylo přijatý., bylo malý, takže si rychle zvyklo.*“

Pěstouni G a H vzpomínají, jak pro ně byla nejdříve situace složitá s ohledem na vzájemnou komunikaci: „*...ze začátku, že jsme se ostýchali spolu mluvit, našlapovali jsme kolem sebe po špičkách, byli jsme si cizí, ale postupem času se to změnilo a teď je to úplně v pohodě.*“

Nutnost komunikace ohledně přijetí dalšího člena rodiny bere jako stěžejní pěstoun J.: „*...jsme se nejdříve na všem domluvili, jestli teda do toho půjdeme, ...vysvětlovali jsme si všechno pro a proti...sice byla ostýchavá, protože jsme přece jenom byli cizí lidi, ale i přesto jsme si mysleli, že nebude problém...že bysme to mohli zvládnout...*“

Děti

Děti většinou vnímají přijetí do pěstounské rodiny jako možnost vyrůst mimo ústavní péči. Připouštějí, že ze začátku nevěděli, do čeho jdou, jak bude vše vypadat, byli zdrženliví, málomluvní, zároveň však připouštějí, že časem se vše změnilo a nyní je to v pohodě.

Dítě 1 považuje komunikaci mezi ním a pěstouny za dobrou: „*Myslím, že jsme spolu dobře vycházeli a komunikovali. Možná jsme si jakoby víc na sebe zvykli, takže možná spolu ještě víc komunikujeme než na začátku, ale zvykli jsme si nato, že jsme spolu.*“

Děti 2 a 3 hovoří o přístupu pěstounů k jejich osobě, který je v současné době jiný než v době přijetí do rodiny. To si spojují s vyšším věkem a s určitou mírou volnosti. Dítě 2 vidí situaci tak, že: „*...tak my, já s bráchem, tak jsme starší, jde to poznat, jak k nám přistupují, na mě už neberou takový ohledy jako na mladšího bráchu.*“

Situace byla také těžká pro Dítě 6, které na vše vzpomíná následovně: „*Jo dřív to bylo horší, jsem se trochu styděl, nešlo to tak jako teď, ale teď se už cítím jako doma.*“

Dítě 7 vidělo zpočátku nového sourozence jako velký problém a určité ohrožení: „Za začátku jsem měla problém se svou starší sestrou, protože jsem si myslela, že moji rodiče ji upřednostňují více jak mě a nějak se to časem vyrovnalo a zjistila jsem, že jsme obě nastejno a teď je už všechno ok a bavíme se normálně.“

5.5.1.3 Témata vzájemné komunikace

Vzájemnou komunikaci mezi pěstouny a dětmi shledávají pěstouni, ale také děti jako nezbytnou, důležitou, bez které by to nešlo. Významnou roli proto tvoří také témata jejich vzájemné komunikace, ale také způsob, jakým společně komunikují.

Pěstouni

Pěstouni se shodují, že ústní komunikace je nezbytná. Připouštějí, že často používají komunikaci prostřednictvím různých vzkazů, telefonickou, přes zprávy. Nejvíce jim však vyhovuje komunikace ústní. Zastávají názor, že pokud se v rodině nekomunikuje, tak může nastat problém ve výchově, protože se děti nesvěřují, nemají snahu hovořit o svých problémech a vyhledávají jiná řešení.

Nejčastějšími tématy vzájemné komunikace jsou dle pěstounů B a C: „...o tom sportu, nebo o té škole, co dělali ve volném čase.“

Pěstounka D vidí jako velmi přínosné přítomnost nějaké osoby, které se dítě svěří někdy více, než pěstounům: „...to spíš jí se svěřoval, té řekne problém, když má nějaké, když mu něco vadí, mrzí ho. Ona je takovej důvěrník.“

Pěstouni E a F kladou důraz na sportovní aktivity: „Kam se pojedete, protože jsme taková sportovně založení, takže výlety, pohybové aktivity...“

Obyčejné každodenní problémy jsou nejčastějším tématem vzájemné komunikace v rodině pěstouna J: „...tak komunikujeme...její přechod na novou školu, kroužky...rodinné

obyčejné problémy, které v domově neřešila, protože tam jakoby byla v kolektivu, kdežto tady je sama, takže ona nám musí říct, co potřebuje, co chce, co nechce...“

Děti

Děti se shodují, že nejčastějšími tématy komunikace jsou běžné věci – škola, volný čas, kroužky, sporty, známky, poznámky, výlety atd.

Dítě 5 témata shrnuje následovně: *„no asi o škole, pak co bylo u nich v práci a aji o kroužcích, sportu a zálibách.“*

Dítě 6 vidí situaci takto: *„Naše záliby, škola, práce, povinnosti, výlety ve volném čase a tak...“*

Dítě 7 hovoří o těchto nejčastějších tématech: *„Tak s mamkou nejčastěji o škole, se sestrou o klucích a o takových těch ženských problémech a s tatškou se bavíme o fotbale.“*

Dítě 8 přidává svůj názor: *„Tak nejvíc asi o škole, o volném čase, kam pojedeme na výlet, na dovolenou a tak.“*

5.5.1.4 To se mi povedlo

Mezi věci, které se dětem povedly, podařily, ve kterých byly úspěšní pěstouni a děti řadí zejména úspěch ve škole, ve sportu, taneční vystoupení, výuční list a pomoc v domácnosti. Pěstouni uvádějí, že v takových případech děti pochválí, řeknou jim něco hezkého, ocení jejich šikovnost, úspěch. Mají z této situace radost a děti za některé věci i odmění nějakou maličkostí.

Pěstouni

Pěstounka A vzpomíná na první úspěch dítěte takto: *„...na základce to bylo, když tancovali polonézu, tak to byl takovej první úspěch, to jsem psychicky nedala, to jsem se tam*

psychicky sesypala. A pak to byly ty různé kurzy, kuchařský, číšnický. A taky výuční list...Měla jsem radost, tak dostala kytku, potom za něco jsem jí dala peníze...tak určitě na mě poznala, že jsem šťastná, že se jí to povedlo.“

Pěstouni E a F vidí úspěch dítěte jako něco, na co mohou být velmi hrdí: „Ona se strašně dobře učí, takže škola, tam jí jde úplně všechno, to je šikula. A vzhledem k tomu, že chodí do tanečního kroužku, tak tam má...vystoupení v divadle. Člověka to potěší, jsme rádi, jsme na ni hrdí. Je to pro ni motivace.“

Pěstoun J bere jako velký úspěch účast na pěvecké soutěži: „...vybrala si pěveckej kroužek, protože ju to bavilo. Tak teď byla na soutěži, byla druhá v soutěži...zase jsme ji povzbudili, že to je velkej úspěch na to, že nikdy v žádné soutěži nebyla...oslavili jsme to tím, že jsme zašli na večeri a oslavili jsme to.“

Mezi nejčastější úspěchy dětí pěstounka K řadí zejména školu: „...když třeba přinesl nějakou dobrou známku, tak jsme ho s manželem pochválili, že je šikovnej, že se mu to povedlo, prostě jsme ho za to ocenili.“

Děti

Děti vnímají své úspěchy velmi podobně.

Dítě 1 hovoří o úspěšném dokončení školní docházky: „Tak když jsem dělala výuční list. Teta byla šťastná. Já jsem jí volala a když jsem dojela domů, tak jsem dostala kytku od ní, byla ráda, objala mě, pochválila.“

Dítěti 2 se vybaví situace v souvislosti se sportovními úspěchy: „Tak určitě, když vyhraju nějakou trofej na fotbale, tak jsou za to rádi. Jsou jakože hodně rádi, že jsem v něčem hodně úspěšnej, v něčem, co mi jde.“

Dítě 5 vzpomíná na svoji největší zálibu: „já ráda tancuju, takže moje každoroční vystoupení s tím tanečním kroužkem. Většinou mě chválili a nebo mi něco koupili za odměnu.“

O úspěchu v pěvecké soutěži se zmiňuje dítě 7: „...to byla přehlídka sborů gymnázia, kde jsme dostali bronzový pásmo a pochválili mě a byli rádi za to, měli ze mě radost.“

Dítě 8 vidí situaci následovně: „...když dostanu nějakou dobrou známku ve škole, nebo když doma udělám něco dobře. A naši tak mě většinou pochválí, taťka řekne, že jsem dobrej, že jsem šikovnej a tak.“

5.5.1.5 Průšvihy

Pěstouni zmiňují mezi nejčastějšími věcmi, které se dětem nepovedly, problémy ve škole, krádeže, kouření, lhaní. Přiznávají, že tyto záležitosti, řeší domluvou, někdy také zvýšením hlasu, křikem a zákazy. Dodávají, že je nezbytné dítě v některých situacích podpořit, pomoci mu a utěšit.

Pěstouni

Pěstouni B a C sdělují: „Kouření, to byla situace, on se nám sám přiznal....řekli jsme mu, že je hloupej, probrali jsme to, domluvili se na nápravě.“

Pěstounka D uvádí problém s krádežemi ve škole: „...třeba když byl na sportovní škole, tak tam třeba kradl peněženky chlapcům. Já bych to do něj teda neřekla. Nepřiznal se mi, nikdy se mi nepřiznal, zatloukal. Já jsem se to dozvěděla ze školy...jsem to našla.“

Neúspěch ve sportu zmiňují pěstouni E a F: „...je taková zatvrzelá, když jí něco nejde, je taková bezradná. To vlastně se stalo na horách, že jsme jeli na snowboardy a tam se jí nepodařilo nasednout na kotvu.“

Školní prospěch uvádějí pěstouni G a H: „...když třeba dostane ve škole špatnou známku...většinou se ho snažíme podpořit, že to bude dobrý, že si to opraví, podpořit ho.“

Nutnost komunikace v těchto situacích zmiňuje pěstoun J: „...přechod na novou školu...ze začátku...byla taková zakřiknutá, sice jsme se s ní snažili komunikovat, snažili jsme se to s ní všechno rozebírat, ale asi, tak jak jsme si to představovali, že to pro ni bude

jednoduchý, to pro ni nebylo jednoduchý, přece jenom to byl zlom, protože šla do jiné rodiny, najednou se jí objevil sourozenec...byla zakřiknutá, moc s náma nechtěla mluvit...všimli jsme si toho všichni, tak prvně se s ní snažila mluvit ta starší dcera...“

Děti

Děti považují za své neúspěchy zejména školní prospěch. Shodují se v tom, že většinou ze strany pěstounů následuje nějaké domlouvání, někdy doprovázené zvýšeným hlasem, křikem a nebo různými zákazy.

Dítě 3 shrnuje neúspěchy následovně: *„Ve škole, když udělám nějaký problém, hodně velké, za kterej jsem dostal dvojku z chování, noo...rádi nebyli prostě. To jsem na nich hnedka poznal. Řekli, že tohle už prostě dělat nebudu, řešili jsme to chvíli doma a potom už to bylo všechno v pohodě. Prostě si sedneme a o problémech si popovídáme...tak mě nadala a musel jsem se víc učit...“*

Dítě 4 vidí situaci takto: *„Průšvihy ve škole, to už bylo horší, tam byly trestíky...určitě byli naštvaní a chtěli to vyřešit v dobrým smyslu, ale špatně pro mě, abych byl potrestanej.“*

Na těžkou pozici v nové škole po příchodu do pěstounské rodiny vzpomíná dítě 7: *„Asi nástup do nové školy v té době, kdy jsem přišla do pěstounské rodiny...tak jsme si sedli a bavili jsme se o tom, co je potřeba zlepšit, na čem zapracovat...“*

Dítě 8 spatřuje neúspěchy zejména ve školním prospěchu: *„...když se třeba nezadaří a dostanu blbou známku ve škole...Ale řeší se to u nás vk lidu. Nějaký to domlouvání proběhne, pak taky, co bych měl udělat...Ale třeba křikem se to u nás neřeší.“*

5.5.1.6 Společné aktivity

Za velmi důležité považují pěstouni vzájemnou komunikaci ohledně společných aktivit (dovolená, výlety) a umožnění se dítěti rozhodnout, zda se této aktivitě zúčastní či nikoliv.

Pěstouni

Pěstouni B a C hovoří o situaci v jejich rodině: „Navrhnou to a oni mají možnost se k tomu vyjádřit.“

Pěstouni E a F mají stálý program: „většinou se všichni shodneme na něčem...je něco stálého, program stáje, na hory se jezdí automaticky, v létě voda, takže zimní sport, letní sport, a pak ty aqvaparky, zoologický zahrady, to už je potom náhodně. Řeknou třeba děcka, že by chtěly někam jet. My se domluvíme a děcka si taky řeknou, navrhnout něco.“

O zlaté střední cestě hovoří pěstoun J: „...každá holka dá návrh a my se snažíme najít zlatou střední cestu, abychom vyhověli jak jedné, tak druhé straně...tak se domluvíme...abychom to prostě skloubili...prostě vždycky hledáme kompromis, ale je to o tom, že to necháváme, aby holky daly návrh a my rozhodneme, aby to vyhovovalo oběma návrhům, ale o finálním výsledku rozhodujeme my.“

Děti

Děti vnímají společné aktivity většinou jako něco, co je jim nařízeno, ale mají možnost se ve většině případů rozhodnout, zda se této aktivity zúčastní nebo ne.

Dítě 1 se k situaci vyjadřuje následovně: „...teta se nás většinou zeptá, jestli chceme jet s ní, jde za náma se nás zeptat přímo a já mám možnost se k tomu vyjádřit a rozhodnout. My jsme většinou jeli tam, kam chtěla teta, ale ne že by to byl nějaký nátlak, to ne.“

Dítě 4 se dívá na situaci trochu jinak: „No oni většinou plánovali, pak jsem sedl, řekli, jak to bude, odjezd. Oni něco vymysleli, seznámili mě, co mají v plánu, já jsem jim třeba řekl, že se mě to moc nelíbí, ale oni řekli, že to přetřpím.“

Dítě 5 se k situaci staví jako k možnosti vyjádřit svůj názor: „No většinou to plánují naši, ale jinak dycky zavelí taťka a jede se. My máme dycky možnost se vyjádřit, jestli tam pojedem, ale většinou chceme jet.“

O možnosti navrhnout výlet podle svých představ a o určitém kompromisu hovoří dítě 7: „Tak si sedneme a každé uděláme nějaký návrh, kam bysme chtěli a pak se to snažíme dát dohromady, aby se to líbilo všem. Najít nějaký kompromis.“

5.5.1.7 *Komunikace – základ rodiny*

Pěstouni i děti se shodují, že komunikace je v rodině velmi důležitá, zaujímá významnou roli a bez ní by to nešlo. Pěstouni ji považují za prostředek výměny informací, bez něhož by nebylo možné se na ničem domluvit. Je potřeba mluvit, sdílet informace a předávat je dál.

Pokud by komunikace v rodině byla špatná, pěstouni i děti by ve většině případů věděli, na jakého člověka, nebo organizaci se obrátit.

Pěstouni

Pěstounka A o vzájemné komunikaci řekla: „...*to co potřebujeme, tak si řekneme, nemáme mezi sebou žádné konflikty...pokud by nastaly, asi bych se obrátila na tu organizaci, co doprovází pěstounské rodiny.*“

Pěstouni B a C sdělují: „...*je potřeba mluvit, sdílet...vykládáme...najít kompromis.*“

Pěstounka D by se v případě problémů obrátila na: „*Třeba určitě psycholog, psycholožka...mě se hrozně líbila třeba ta kineziologie...*“

Pěstouni G a H přirovnávají komunikaci ke stavebnímu kameni: „...*to je určitě stavení kámen, vůbec by to nešlo bez komunikace.*“ A zároveň dodávají: „*určitě bych se obrátila na OSPOD, nebo školní psycholog, výchovný poradce a nebo naši rodiče.*“

Pěstoun J říká: „*Vzájemná komunikace podle mě hraje významnou roli a tu největší roli. Protože pokud s dítětem nekomunikujete, tak nevíte, co ho trápí, jaké má potřeby, co se mu líbí, nelíbí...komunikace je základ rodiny...nemá pocit, že je cizí, svěřuje se se vším...komunikace je na dobré úrovni.*“

Děti

Děti považují komunikaci v rodině za velmi důležitou složku výchovy.

Dítě 1 hovoří o své situaci: „*no já si myslím, že je mezi náma dobrá, že není žádnéj problém v tom,, není nic, co bych asi chtěla změnit.*“

Dítě 2 uvádí svůj názor na důležitost komunikace: „*...protože to upevňuje vztahy jako že dost a je to prostě lepší než když to dusíte v sobě.*“ A dodává, že pokud by nastal nějaký problém v komunikaci: „*Já bych šel určitě za kámošem, ten mě vždycky pomůže, vždycky mě rozesměje, když mě něco trápí.*“

Dítě 4 má na komunikace odlišný názor, říká: „*...pro mě to je takový nesmyslný, ale hraje to roli určitě nějakou, ale pro mě ne.*“

Dítě 6 hovoří o nutnosti komunikace, bez které by to v jejich rodině nešlo a domnívá se, že komunikace je u nich dostačující, někdy až moc velká: „*Tatka ten rád komunikuje. Jenže já to kolikrát moc nesdílím to nadšení s ním.*“

Dítě 8 vnímá komunikaci s pěstouny jako dobrou, nechtělo by nic měnit: „*...že je to mezi náma na pohodu, bavíme se spolu v pohodě, není tam problém.*“

5.5.1.8 Efektivní a neefektivní komunikace

Většina pěstounů a dětí nikdy neslyšela pojem efektivní a neefektivní komunikace. Dovedli si však odvodit význam tohoto spojení. Efektivní komunikaci vysvětlují jako dobro, něco, co vede k řešení problému, vhodnou metodu, komunikaci, která někam směřuje, má nějaký cíl.

Pěstouni

Pěstouni B a C se shodli, že používají jak efektivní, tak i neefektivní komunikaci. Sdělují: „*...efektivní, co se týká školy...neefektivní, třeba křik, zvýšení hlasu...jenom pořád počítač.*“

Pěstounka D také připouští použití obou druhů komunikace: „*...radost, pochvala...a pak...promlouvala do duše, křik, domlouvání, výhrůžky...nikam nepůjdeš, budeš doma, máš zákaz...*“

Pěstoun J hovoří o situacích, ve kterých používají efektivní i neefektivní komunikaci následovně: *„Efektivní komunikaci se zásadně snažíme řešit její zásadní problémy, školu...se jí snažíme vysvětlit...neefektivní se snažíme v každém případě vyvarovat, prostě nevyvolávat tuhle komunikaci...špatnou známku nebo poznámku, protože se předváděla...museli zvýšit hlas, že tudy cesta nevede....v sobě neudržel a vybuchl, zvýšil hlas...momenty, kdy se dětem podaří, že ať chcete, nebo nechcete, tak se neubráníte.“*

Děti:

Děti vnímají efektivní komunikaci jako něco dobrého, něco co prospívá, že lidé spolu komunikují a řeší věci. Do efektivní komunikace řadí situace, kdy se jim něco podaří, udělají něco dobře, následně jsou za to pochváleny, oceněny. Do neefektivní komunikace naopak řadí situace, když něco provedou, když se jim něco nepodaří a od pěstounů následuje křik, nadávání, zákazy, výhrůžky atd.

Dítě 6 hovoří o komunikaci následovně: *„Podle toho, jak to zní, tak něco, co by se mělo, jak bysme měli komunikovat a ta neefektivní, jak by to nemělo vypadat...hádky, křik.“*

Dítě 7 uvádí, že efektivní komunikace je ta, která má nějaké řešení: *„...ta efektivní komunikace, když mám nějaký problém a sedneme si a řešíme to v klidu, snažíme se to vyřešit. A ta neefektivní to jsou většinou situace, kdy dostanu špatný známky a pak je domlouvání, zákazy a tak.“*

5.5.1.9 Kontakt s biologickou rodinou

Pěstouni jsou srozuměni s tím, že je nezbytné podporovat a nebránit kontaktům s biologickou rodinou dětí. Pěstouni ve většině případů uvádějí, že kontaktům v žádném případě nebrání, ale ze strany biologických rodičů je nezáměr o jejich děti, kontakty, pokud jsou, tak velmi sporadické. Pěstouni se dále pozastavují nad přístupem biologické rodiny k dětem, které mnohdy nijak nekontaktují a neuvědomují si, že děti ve většině případů touží po kontaktu s jejich biologickou rodinou.

Pěstouni

Pěstounka A přiznává, že ze začátku měla problém nehovořit o biologické rodině špatně. Jak uvádí: „...ze začátku jsem s tím fakt hrozně bojovala, to jsem byla našťvaná na ně na všechny. Že takhle hodnou holku tak trápili.“

Pěstouni B a C hovořili o podpoře kontaktů s biologickými rodiči: „...není problém o tom mluvit...táta zavolá na mobil, nebo přes facebook se bavijou...“

Pěstouni E a F uvedli, že o biologické rodině nemají vůbec žádné informace: „My na ně nemáme žádný kontakt, nikdy nás ani nekontaktovali, nikdy se nezajímali.“

Pěstoun J se snaží podporovat dítě v náhledu na celou rodinnou situaci: „nemá cenu před ní něco zakrývat, ba naopak nechceme její rodiče nějak špinit...pokud mluví o svých rodičích, tak necháváme zásadně mluvit ji...snažíme se jí vysvětlit, že ti rodiče měli nějakou situaci...motivovat ji do lepší budoucnosti, že se to všechno zlepší a stím, že až bude starší, tak že třeba pochopí...“

Děti

Dítě 2 uvádí: „...podle mě ho to hodně mrzí, co se stalo, proto je takovej...já jakože už o nich vůbec nepřemýšlím.“

Dítě 4 sděluje svůj názor na biologickou rodinu: „...odhodili mě jak hadr.“

Dítě 6 vnímá kontakty s biologickou rodinou jako přijatelné: „Tak já vím, odkud jsem, kde jsem předtím byl...tak jako já s tím nemám problém s nima komunikovat...dřív jsem se o tom bavit nechťel, ale teď už je to v pohodě...občas se vidáme, občas se potkáme, je to v pohodě.“

Dítě 7 se vyjádřilo, že toto téma v jejich rodině není tabu, že se o celé situaci baví otevřeně a nic si nezatajují: „Tomuto tématu se nějak nevyhýbáme, když chcu něco vědět o nich, tak za nima jdu a normálně na rovinu se o tom bavíme. Tabu tohle téma u nás určitě není.“

5.5.2 Axiální kódování

V rámci axiálního kódování je využíván paradigmatický model, který obsahuje následující položky. Těmto položkám jsou přiřazeny vytvořené kategorie. Tento model tak umožňuje o datech systematicky rozmýšlet.

Příčinné podmínky (události, které vedou k určitému jevu)

jev (ústřední událost)

kontext (soubor vlastností, které jevu náleží)

intervenující podmínky (podmínky, které jevu náleží)

jednání a interakce (strategie pro zvládání, ovládání)

následky (důsledky jednání a interakce). (Miovský, 2006, s. 229)

Příčinné podmínky: Přijetí dítěte do rodiny

Jev: Komunikace – základ rodiny

Kontext: Témata vzájemné komunikace

Intervenující podmínky: Průšvihy a Společné aktivity

jednání a interakce: efektivní a neefektivní komunikace

následky: To se mi povedlo

Na počátku problematiky je uvedena příčinná podmínka „**Přijetí dítěte do rodiny.**“ Tato podmínka udává problémy, které mohou nastat v souvislosti s přijetím dítěte do pěstounské rodiny. Tyto problémy mohou být nejrůznější povahy, nejčastěji se objevuje u dětí ostýchavost, vyplašenost, obavy z nových členů domácnosti, závislost na biologické rodině. Pěstouni se musí vypořádat s každodenním řešením těchto problémů. Snaží se najít co nejefektivnější způsob, jak těmto situacím předejít. Může se jednat o vysvětlování situace dítěti, podpora dítěte, vlídné přijetí. Toto může přispět k rychlejší adaptaci dítěte v pěstounské rodině.

Za jev jako ústřední událost byla zvolena „**Komunikace – základ rodiny.**“ Toto téma se stává ústřední položkou schématu. Komunikace hraje důležitou roli ve výchově dětí, můžeme o ní hovořit jako o stavebním kameni.

Jako kontext bylo zvoleno „**Témata vzájemné komunikace**“ Zde se seznamujeme s názory pěstounů a dětí na nejčastější komunikační témata.

Intervenující podmínky vycházejí z kontextu a popisují „**Průšvihy a Společné aktivity.**“ Zde jsou popsány situace, kdy se dětem něco nepodařilo, nepovedlo, ale také situace, kdy udělaly něco dobře. Zdůrazněno je, jak na tyto situace reagují pěstouni. Pěstouni a děti také vyjádřili svůj názor na jejich společné aktivity.

jednání a interakce uvádí rozdílnost v přístupu ve vzájemné komunikaci – „**efektivní a neefektivní komunikace.**“ Každý pěstoun a dítě se projevuje jiným přístupem a každý z nich dává přednost určitý způsob komunikace.

Pěstouni uvedli, že ve většině případů používají efektivní komunikaci, zároveň přiznali, že jsou situace, ve kterých je nezbytné použít i neefektivní komunikaci.

Následky - důsledky jednání a interakce. Pokud se dětem něco podaří a nebo se projevují žádoucím způsobem, mohou říct „**To se mi povedlo.**“ Druh pochvaly, nebo ocenění volí pěstouni dle svého vlastního uvážení.

5.5.3 Selektivní kódování

Za ústřední kategorii bylo vybráno spojení „**Komunikace – základ rodiny**“.

„**Motivace k pěstounské péči**“ je kategorií, která se k ústřední kategorii vztahuje tím, že popisuje skutečnosti, pro které se pěstouni rozhodli pro volbu pěstounské péče. Upozorňují na nutnost komunikace ohledně rozhodnutí stát se pěstouny. Touto kategorií se otevírá celá problematika komunikace mezi pěstouny a dětmi.

„**Přijetí dítěte do rodiny**“ popisuje situace, ve kterých se pěstouni a děti ocitají každý den. Upozorňují na důležitost adaptace dítěte v nové rodině.

„**Témata vzájemné komunikace**“ se k centrální kategorii spojují zejména nejčastějšími tématy komunikace z hlediska pěstounů a dětí. Tato kategorie seznamuje s nejčastějšími tématy v pěstounských rodinách.

„**To se mi povedlo**“ a „**Přůšvihy**“ popisují situace, které se dětem podařily a naopak nepodařily a zejména, jak na tyto situace reagují pěstouni.

„**Společné aktivity**“ popisují, jakým způsobem probíhá v pěstounských rodinách domluva na společně strávený volný čas.

„**Efektivní a neefektivní komunikace**“ je kategorií, která se k té ústřední vztahu je tím, že popisuje, jak by komunikace měla a neměla probíhat.

„**Kontakt s biologickou rodinou**“ – tato kategorie upozorňuje na nutnost hovořit s dětmi o jejich biologické rodině. Důležitou součástí je podpora a motivace dětí ve vztahu k biologickým rodičům.

6 SHRNUTÍ

V následující kapitole shrnujeme interpretaci výsledků výzkumného šetření podle předem stanovených cílů.

Zjistit osobní názory dětí a jejich pěstounů na způsob komunikace ve výchově.

Pěstouni jsou zastánci ústní komunikace. Shodují se však, že přistupují také k písemné komunikaci prostřednictvím různých vzkazů a sms zpráv. Ve většině případů se pěstounům i dětem jeví stávající komunikace jako dostačující.

Zjistit způsoby komunikace v pěstounských rodinách z pohledu pěstounů a dětí.

Pěstouni a děti spolu komunikují otevřeně, snaží se nejdříve vše řešit domluvou. Tabu pro ně není téma kontaktů s biologickou rodinou. Upřednostňují komunikaci ústní, aby bylo zřejmé, jak druhý člověk reaguje. Nastanou však i momenty, kdy je nezbytné předat si informace telefonicky, nebo zanecháním vzkazu.

Zjistit, zda dětem vyhovuje způsob komunikace, který pěstouni používají.

Děti považují stávající způsob komunikace v jejich rodinách za dostačující. Jsou si vědomi, že by bylo správné používat efektivní komunikaci, ale zároveň připouštějí, že jsou situace, ve kterých se pěstouni neubrání a dojde na neefektivní komunikaci.

Zjistit, zda si pěstouni a děti uvědomují důležitost vzájemné komunikace.

Pěstouni i děti si uvědomují důležitost a nezbytnost vzájemné komunikace. Komunikaci vnímají jako základ rodiny. Hraje významnou roli. Protože pokud se s dítětem nekomunikuje, tak pěstouni nevědí, co dítě trápí, jaké má potřeby, co se mu líbí, nelíbí. V případě absence komunikace může také dojít k tomu, že se děti začnou uchýlovat k partám nebo návykovým látkám. Děti by si měly uvědomovat, že rodina je základ, kde se mohou se vším svěřit.

Pomocí zakotvené teorie byl vydefinován ústřední pojem Komunikace. Komunikace jako stavební kámen k předávání informací a k získání zpětné vazby.

7 ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývá komunikací mezi pěstouny a dětmi, které žijí v pěstounských rodinách. V teoretické části byly shrnuty poznatky o systému pěstounské péče, začlenění dítěte do pěstounské péče, o významu komunikace v pěstounské péči a komunikace o biologické rodině dětí.

Cílem empirické části bylo zjistit názor na využívání komunikace, vnímání efektivity a možná rizika. Byl zvolen kvalitativní výzkum, technika polostrukturovaného rozhovoru. Bylo zvoleno prostředí pěstounských rodin, kde byly zjišťovány aspekty ve způsobu komunikace ve výchově dětí v pěstounských rodinách z pohledu pěstounů a samotných dětí.

Cílem diplomové práce bylo zjistit způsoby komunikace ve výchově dětí, které vyrůstají v pěstounských rodinách. Tyto cíle byly naplněny a byly nalezeny odpovědi na výzkumné otázky.

Diplomová práce může sloužit jako materiál pro současné pěstouny a jejich svěřené děti, ale také pro pracovníky, kteří se zabývají problematikou náhradní rodinné péče. Diplomová práce může sloužit i jako podklad pro odborníky na danou problematiku, najdou zde odkazy na další literaturu a prameny související s touto tematikou.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ALDGATE, J. *Adolescents in Foster Family Care*. Free Association Books, 1989. EAN 9780713460148

ADAIR, J. *Efektivní komunikace*. Praha, Alfa Publishing, 2004. ISBN 80-86851-10-9

ARCHEROVÁ, C. *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-578-4.

BROŽOVÁ DOUBKOVÁ, A. *Efektivní komunikace v pomáhajících profesích*. Liberec, 2013. ISBN 978-80-7372-941-7

CAIRNS, K. *Bezpečná vazba mezi náhradními rodiči a dítětem*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0370-4

GABRIEL, Z. a NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HENDL, J. *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-820-1.

KOPŘIVA, P. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Bystřice pod Hostýnem: Spirála, 2012. ISBN 978-80-904030-0-0.

KOVAŘÍK, J. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7255-066-7

MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíce potřebují*. Vyd. 3. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-853-8.

MATĚJČEK, Z. *Po dobrém, nebo po zlém?* Praha: Portál, 2001. ISBN 80-85282-83-6.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

PLAŇAVA, I. *Průvodce mezilidskou komunikací*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0858-2

PROŠKOVÁ, D. *Štěstí, neštěstí, láska, pěstounství*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-164-4.

PURVIS, K. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0.

ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6.

ŠPAŇHELOVÁ, I. *Komunikace mezi rodičem a dítětem*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2698-4.

STRAUSS, A. a J. CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

ŠVARŤÍČEK, R. a ŠEĎOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

ŠŤASTNÁ, Lenka. *Náhradní rodinná péče – pěstounská péče očima pěstounů*. Bakalářská práce. Brno, 2014.

THEOBALD, T. *Nemluv, naslouchej*. Praha: Ekopress, 2004. ISBN 80-86929-10-8

ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9

Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Nadační fond JaT, příručka nadace, Praha, 2013

Internetové zdroje:

Sdružení pěstounských rodin. [online]. © 2016 [cit. 2017-02-27]. Dostupné z:
<http://www.pestouni.cz/>

Hledáme rodiče. *Hledáme rodiče.cz* [online]. © 2014 [cit. 2017-02-28]. Dostupné z:
<http://www.hledamerodice.cz/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

atd. a tak dále

PP pěstounská péče

OSPOD oddělení sociálně-právní ochrany dětí

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Pěstouni

Tabulka č. 2 Děti

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I	Otázky k rozhovoru
Příloha P II	Doslovná transkripce rozhovoru – Pěstoun J

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY K ROZHOVORU

Otázky pro pěstouny:

1. Jak dlouho působíte jako pěstoun?
2. Co vás motivovalo pracovat jako pěstoun?
3. Jak proběhlo přijetí dítěte do pěstounské péče z hlediska vzájemné komunikace?
4. Jak pěstounství vnímají vaše děti, hovořili jste s nimi o tom?
5. Máte v rodině nastavená nějaká pravidla pro vzájemnou komunikaci (pro předávání si informací)?
6. O čem nejčastěji komunikujete s dětmi?
7. Svěřují se Vám děti s nějakými svými problémy?
8. Pozorujete nějaký rozdíl v komunikaci v době, kdy k Vám dítě přišlo do rodiny a současností?
9. Vybaví se Vám nějaká situace, kdy se dítěti něco podařilo, povedlo, udělalo dobře? Jak jste na tuto situaci reagovali?
10. Vybaví se Vám nějaká situace, kdy se dítěti něco nepodařilo, nepovedlo, když udělalo něco špatně? Jak jste na tuto situaci reagovali?
11. Vybaví se Vám nějaká situace, kdy bylo dítě smutné? Poznali jste to na něm? Jak jste reagovali?
12. Poznává to naopak dítě na Vás, když Vás něco trápí/ jste smutní?
13. Jakým způsobem se domlouváte na společných aktivitách (na víkendy, na prázdniny)?
14. Jakou roli podle Vašeho názoru hraje vzájemná komunikace ve výchově?
15. Jak vnímáte vaši komunikaci s dětmi a naopak? Co byste chtěli změnit/zlepšit?

16. Měli jste někdy pocit, že byste potřebovali od někoho poradit ohledně Vaší komunikace s dítětem?

17. Věděli byste, kam se obrátit s žádostí o pomoc (na jakého člověka, organizaci apod.)?

18. Slyšeli jste někdy o efektivní a neefektivní komunikaci?

- vybaví se vám situace, kdy používáte efektivní a neefektivní způsob komunikace?

- převažují u vás v komunikaci spíše efektivní nebo neefektivní prvky komunikace?

19. Jakým způsobem komunikujete s dětmi o jejich biologické rodině?

20. Chtěli byste ještě něco doplnit nebo zdůraznit?

Otázky pro děti:

1. Jak dlouho žiješ v pěstounské rodině?

2. Jak vycházíš s ostatními dětmi v pěstounské rodině?

3. Máte v rodině nastavená nějaká pravidla pro vzájemnou komunikaci (pro předávání si informací)?

4. O čem nejčastěji komunikujete s pěstouny?

5. Svěřuješ se jim s nějakými problémy?

6. Pozoruješ nějaký rozdíl v komunikaci v době, kdy jsi přišel do této rodiny a současností?

7. Vybaví se ti nějaká situace, kdy se ti něco podařilo, povedlo? Jak na tuto situaci reagovali pěstouni?

8. Vybaví se ti nějaká situace, kdy se ti něco nepodařilo, nepovedlo? Jak na tuto situaci reagovali pěstouni?

9. Vybaví se ti nějaká situace, kdy jsi byl/a smutný/á? Poznali to na tobě pěstouni? Jak reagovali?

10. Poznáš to naopak ty na nich, když je něco trápí/ jsou smutní?

11. Jakým způsobem se domlouváte na společných aktivitách (na víkendy, na prázdniny)?

12. Jakou roli podle tvého názoru hraje vzájemná komunikace ve výchově?

13. Jak vnímáš tvoji komunikaci s pěstouny a naopak? Co bys chtěl/a změnit/zlepšit?

14. Měl/a jsi někdy pocit, že bys potřeboval/a od někoho poradit ohledně tvé komunikace s pěstouny?

15. Věděl/a bys, kam se obrátit s žádostí o pomoc (na jakého člověka, organizaci apod.)?

16. Slyšel/a jste někdy o efektivní a neefektivní komunikaci?

- vybaví se ti situace, kdy pěstouni používají efektivní a neefektivní způsob komunikace?

- převažují u vás v komunikaci spíše efektivní nebo neefektivní prvky komunikace?

17. Jakým způsobem s tebou komunikují pěstouni o tvé biologické rodině?

18. Chtěl/a bys ještě něco doplnit nebo zdůraznit?

PŘÍLOHA P I: DOSLOVNÁ TRANSKRIPCE ROZHOVORU – PĚSTOUN J

Dobrý den. Já jsem Lenka Denková. Studuji na UTB ve Zlíně, obor Sociální pedagogika. V současné době jsem ve 2. ročníku navazujícího magisterského studia a píšu diplomovou práci na téma Způsoby komunikace ve výchově dětí v pěstounských rodinách.

Tento rozhovor bude zcela anonymní. A já bych se Vás chtěla zeptat, jestli souhlasíte s nahráváním?

Ano souhlasím.

Dobře, děkuju. Takže, první otázka, chtěla bych se Vás zeptat...

Jak dlouho působíte jako pěstouni?

Jako pěstouni jsme se rozhodli asi před pěti lety, protože jsme zjistili, že manželka po porodu první dcery, které je teď 18 let měl a zdravotní problémy a další dítě už mít nemůže, z tohoto důvodu jsme se rozhodli, že bysme si vzali do pěstounské péče dítě.

Takže to je vlastně zároveň i to, co Vás motivovalo pracovat jako pěstouni...

Protože jsme nechtěli, aby dcera vyrůstala jako jediný dítě Tak z toho důvodu jsme si chtěli vzít další dítě. Podstatou bylo to, že jsme nechtěli kluka, ž e raději holku. Aby tam nebyl nějaký problém, tak jsme chtěli zvolit holku, aby si jakoby lépe rozuměli. Přece jenom dítě v cizí rodině aby si lépe, přece jenom mají k sobě blíž holka k holce, než holka ke klukovi. Tak z tohoto důvodu jsme volili, že jsme si vzali tu patnáctiletou X z dětského domova.

Jak proběhlo přijetí dítěte do Vaší rodiny z hlediska vzájemné komunikace?

No proběhlo to tím způsobem, že nám bylo oznámeno, že v dětském domově je dítě, které by mohlo být umístěno do pěstounské péče. Společně s manželkou a se svojí dcerou jsme se nejdříve na všem domluvili ,jestli teda do tohoto půjdeme, jestli tu dívku k sobě vezmeme nebo nevezmeme, vysvětlovali jsme si všechno pro a proti a nakonec jsme se teda rozhodli

tím způsobem, že jsme do dětského domova zajeli, s X jsme si jakoby povykládali, zjistili jsme, že mezi náma ta komunikace nebyla zas až tak špatná, sice byla ostýchavá, protože jsme přece jenom byli cizí lidi, ale i přesto jsme si mysleli, že nebude problém...že by nemusel být problém v budoucnosti že bysme to mohli zvládnout a z toho důvodu jsme si ji z toho dětského domova vzali.

Takže v tom dětském domově probíhalo nějaké to prvotní seznámení...

prvotní, jeli jsme za ní několikrát, protože jsme to nechtěli nechat na prvotní setkání protože přece jenom to prvotní setkání když to dítě vás vidí poprvé, tak tolik nekomunikuje, jsme se domluvili, že těch návštěv bylo několik a potom manželka naznala, že by to teda šlo, dcera byla s námi samozřejmě, aby se seznámily, aby nebyl prvotní jakoby šok, že když dovezeme dítě domů a nebyly by spolu seznámeny. Tak na všechny mimo toho prvního, na ostatní sezení s náma dcera jezdila a vlastně jakoby víceméně jsme komunikovali všichni, zkoušeli jsme to , jestli by to teda šlo nebo by to nešlo, protože přece jenom je to závažné rozhodnutí, ne tak pro nás, protože bysme byli jako kompletní rodina...ale když to dítě si vezmeme z dětského domova...tak abychom mu vytvořili ty podmínky a dítě bylo spokojené. A nechtěli jsme, abychom si ju vzali jakože na zkoušku. Aby ta motivace byla taková, že jsme byli všichni tři domluveni, že s tím souhlasíme, že to bereme taky z té druhé strany, z té naší strany nějaký ty úlevy, budeme se muset s něčím omezit, protože přibude nový člen rodiny, tak abychom na to prostě byli do budoucna připraveni.

Hmm a až proběhly tady ty seznámení...tak až potom jste se rozhodli teda ...

No víceméně jsme to nechali na malé X, aby se rozhodla ona, jestli teda s náma chce, jestli s náma chce jít do rodiny a chce to s náma zkusit nebo to nechce zkusit, protože bylo by k ničemu, kdybychom to dítě nutili...aby s náma šlo za každou cenu. Víceméně si to rozhodla sama, že souhlasila s tím, že teda půjde k nám do rodiny, do té pěstounské péče.

Jak pěstounství vnímá Vaše starší dcera, hovořili jste s ní o tom?

Jak jsem říkal, dřív než jsme se rozhodli před těmi pěti lety, že půjdeme do té pěstounské péče tak jsme o tom samozřejmě hovořili, dcera dobře ví, že manželka má problémy, že nemůže mít další dítě, domluvili jsme se na tom, že ani ona by nechtěla být jedináček,

chtěla poznat mít sourozence, ale vzhledem k zdravotnímu stavu, že nemůže mít další dítě, tak jsme volili tuhle cestu, že si vezmem do pěstounské péče dítě, by ona poznala, jak se žije jakoby se sourozenci,. Protože jiná možnost nebyla. bylo to z toho výchovného důvodu a jednak, že tímhle jsme mohli pomoci nějakému dítěti z dětského domova. mimo první schůzky s náma jezdila i do toho dětského domova, kde se s tou X jakoby seznamovala, bylo vidět, že si jako holky rozumí, nenašli jsme při těch návštěvách nic takového negativního, co by nás vedlo k tomu, že by nás to odradilo, ba naopak jsme to nechali na Janči, aby se rozhodla, jestli s námi teda chce odjet nebo nechce odjet.

Máte v rodině nastavená nějaká pravidla pro vzájemnou komunikaci, myslím tím pro předávání si informací?

No předávání informací...většinou informace si předáváme ústně. Protože jsme toho názoru, že pokud se v rodině nekomunikuje, tak je potom problém s výchovou, protože děti se nesvěřují, nemají tu tendenci mluvit o svých problémech, protože přece jenom člověk když něco řekne, tak jde u něj vidět jestli to bere jakoby s radostí, nebo to bere se smutkem, nemůžu takhle reagovat..takže jsme se buď ráno při snídani, pokud se vidíme nebo večer, když se třeba u večere sejdeme, tak si vykládáme, co se za ten den odehrálo a tam řešíme vlastně pokud nějaký ty problémy nastanou, pokud tam jsou nějaký ty radostný události, jako třeba dobrý známky, tak jako řešíme to večer. Ale zásada, ani písemná, ani přes telefon, prostě komunikace ústní, abychom viděli, jak ten člověk reaguje, pokud při té komunikaci mluví

O čem s dětmi nejčastěji komunikujete?

Nejčastěji komunikujeme, vzhledem k tomu, že X je 15 let, přešla teď jak odešla z domova, na novou školu, tak vlastně komunikujeme její přechod na tu novou školu, kroužky, který si v té škole zvolila a řešíme jakoby pro ni jako rodinné obyčejné problémy, který v domově neřešila, protože tam jakoby byla v kolektivu, kdežto tady je sama, takže ona nám musí říct, co je potřeba co potřebuje ona, tím pádem ju nabízíme, aby sama si řekla, jakou má představuje, co chce, co nechce, co potřebuje, co nepotřebuje, co se jí líbí, co se jí nelíbí. Ale hlavně je to o tom, že se spolu furt jakože snažíme mluvit . je pravda, že je někdy zakřiknutá, když má nějaký problém, ale to takhle prostě je v rodině, dycky není posvícení, někdy jsou i ty špatný stránky...takže z tohoto důvodu, snažíme se komunikovat, zásadně a

hlavně ústně, žádné písemné komunikace, protože nám to s manželkou připadá jakoby neosobní, pokud je to písemné.

Svěřuje se Vám X s nějakými svými problémy?

No pokud jde o školu, tak většinou školu řešíme společně, protože manželka při svém zaměstnání nemá tolik času na to, aby řešila s ní školní problémy, takže co se týká zkoušení, problémů ve škole, s klukama co má, nebo s holkama, ale co se týká takových těch důvěrností, intimních věcí, co se týká ženy, tak to většinou chodí za manželkou. manželka je ráda, protože mají spolu dobrou vztah, chodí se za ní svěřovat, ptá se na různé názory, takže ona jako z tohoto důvodu jako spolu komunikují více, co se týká těch ženských věcí, co se týká takových těch všeobecných věcí, tak to řešíme všichni dohromady. Ale o těch intimních důvěrných věcech chodí většinou za manželkou a řeší to s manželkou

Pozorujete nějaký rozdíl v komunikaci v době, kdy k Vám X přišla do rodiny, zhruba ta doba 5 let zpátky a současností? Je tam nějaký zásadní rozdíl v té komunikaci?

No pro nás zásadní problém byl to, že to byl nový člen rodiny. pro tu starší dceru to byl takovej problém, že už nebyla středem pozornosti, nebyla takzvaně jedináček, takže my jsme se vlastně všichni čtyři jsme se museli naučit žít pohromadě, protože přece jenom pokud žijete jako tři několik let a pak najednou tam přijde čtvrtý člověk. svým způsobem ten prvotní je cizí člověk, takže jsme se snažili jeden druhého chápat. a ta komunikace předtím s dcerou byla taková, že věděla, že co chce, to může mít, protože byla jedináček a ty prostředky na to byly. Teď... že nedostane všechno jenom ona, že je sice naše, ale že se musí dělit, protože má sourozence. Jo, takže nastal tam takovej ten vztah, že ze začátku byla trochu taková komunikace, kdy ona se trošku jakoby, když už byla u nás, trochu sekla, protože viděla, že už není středem pozornosti, chvílička byla taková nevraživost, ale tím, že jsme si to spolu všichni probírali, že jsme se na začátku všichni domluvili, že budeme muset v něčem ustoupit...tak to potom poznala, že to je jak pro ni, tak i pro tu X je to, že prostě pozná, jak vypadá..jak má vypadat rodina, protože se dostala z rodiny do dětského domova, tak abychom jí ukázali, že existuje i jiný model rodiny, kde si všichni rozumí. Než ten model, na který byla zvyklá v dětském domově.

Vybaví se Vám nějaká situace, kdy se dítěti něco podařilo, kdy se jí něco povedlo?

No situace teď jak došla na tu novou školu, tak tam nastoupila, vybrala si pěvecký kroužek, protože jí bavilo zpívat. V dětském domově si zpívala ráda. Tak teď byla na soutěži, jakoby byla druhá v soutěži, trošičku byla zarmoucená, ale zase jsme ji povzbudili, že to je velký úspěch na to, že nikdy v žádné soutěži nebyla a hned se dostat na druhý místo, tak to je velmi významný. Společně všichni čtyři jsme šli a oslavili jsme to tím, že jsme zašli na večeri a oslavili jsme, že jakoby zvítězila, ale byla druhá, ale prostě. aby měla tu motivaci, aby do budoucna věděla, že dycky člověk nemusí být první, ale tu radost z toho, že šla a zazpívala si. To, co dostala za ocenění ..to je bonus za to, že se jí to povedlo.

Vybaví se Vám nějaká situace, kdy se jí něco nepodařilo, nepovedlo?

No nepodařilo se jí to, Začátek byl těžký ve škole, protože přece jenom to byl přechod, ona měla nejenom přechod na novou školu, ale měla přechod ve svém způsobu života. Takže ze začátku se jí nepodařilo to, že byla taková zakřiknutá, sice jsme se s ní snažili komunikovat, snažili jsme to s ní všechno rozebírat, ale asi, tak jak jsme si to představovali, že to pro ni bude jednoduchý, to pro ni to nebylo jednoduchý, přece jenom to byl zlom, protože šla do jiné rodiny, najednou se jí objevil sourozenec, nebyly tady tety, ale byli jsme tady my, jenom my dva, ona už dostala nějaký ty povinnosti, takže zprvu si myslela, že to nezvládne a byly takový ty momenty, byla zakřiknutá, moc s náma nechtěla mluvit. Manželka si toho všimla, všimli jsme si toho všichni, tak prvně se s ní snažila mluvit ta starší dcera té se svěřila víc, ale potom začla mluvit i s manželkou a nakonec začala mluvit i se mnou a tenhle ten problém jsme prostě řešili, že ten přechod je takovej, že si musíme všichni zvykat a že všichni musíme do toho vztahu něco dát, protože jinak to nemá význam.

Takže mluvili jste o tom a komunikace byla na prvním místě

Zásada, že pokud se v rodině nekomunikuje, tak ... komunikace je o výchově. pokud budu na dítě jenom křičet a dítě neví za co tak ta komunikace je o ničem. A my jsme šli do toho, že té holce ukážeme, jak vypadá, nebo jak by měla vypadat, neříkáme, že jsme ideální rodina, každá rodina má chyby, ale jak by mohlo vypadat normální tvar rodiny, jak se v rodině žije, jak mezi sebou sourozenci komunikují, jak komunikují děti s rodiči, aby viděla, jak to vypadá aspoň.

Vybaví se Vám nějaká situace, kdy bylo dítě smutné, kdy je něco trápilo?

Nevím jak to řešila v dětském domově, ale většinou to nastávalo v období narozenin a Vánoc. Zprvu jsme to brali tak, že vzpomínala na to, co prožívala v dětském domově, přece jenom tam byla větší skupina dětí, větší skupina lidí, takže to jak prožívali hromadně. No ale díky té starší dceři, kdy ony víc jako holky spolu komunikují, se nám podařilo zjistit, že byla vlastně smutná z toho, ví že do těch 10 let žila u svých rodičů a ti rodiče teď v tuto chvíli skoro o ni neprojevují zájem a potom se vlastně svěřila, že aspoň na ty Vánoce ze aspoň rodiče jí napíší nějaký lístek. Nepředpokládala dárek, ale aspoň to, že jí rodiče napíší, tak jí to prostě zklamalo, to samý bylo o svých narozeninách jako. Nepředpokládala dárky, ale aspoň to, že jí rodiče popřejou nebo něco takovýho... má telefon, má číslo na své rodiče, ale ani ti rodiče nepoužili ten telefon, aby se jí ozvali a napsali jí aspoň smsku Gratulujeme nebo něco podobného. tak to byla situace, kdyby byla smutná, my jsme se jí to snažili nějakým způsobem vysvětlit. Že do toho mohlo rodičům něco dojít. snažili jsme se jí povzbudit, že to teď rodiče třeba nezvládají, ale že se jí rodiče ozvou později, ať jim dá šanci. že tady má nás teď a že pokud se ozvou rodiče, my v tom nevidíme problém, aby se s nima viděla nebo cokoliv jináčího. sice to delší dobu trvalo než to pochopila, ale nakonec zjistila, že se to nedá lámat přes koleno, a že pokud se ti rodiče nebudou snažit sami, tak že to nemá vůbec žádný význam.

A poznali jste to na ní hnedka, že ji něco trápí?

Byla úplně jiná. Když dostane třeba špatnou známku, tak dojde, u stolu mlčí a stačí se na ni podívat a zeptat se, co škola, podle její odpovědi bylo vidět, že byl problém tady tohleto. tahle věc byla prostě závažná, protože odsekla, že škola prostě ne. Tak říkám, jsme s manželkou přemýšleli, co to mohlo být až ta starší sestra přišla... dcera, ne sestra, přišla s tím, že jí je líto, že se jí neozvali ti rodiče, ale byla to úplně změna v jejím chování, prostě byla nedůtklivá, mlčela, zavírala se v pokoji, nechtěla s náma komunikovat, ale trvalo to opravdu jenom v tom období těch Vánoc. Po Vánocích už to bylo všechno v pohodě. Bylo to období tak den, dva dny před svými narozeninama, kdy bylo vidět, že hypnotizuje telefon a že čeká, že nějaká ta odezva, jestli ti rodiče se ozvou nebo neozvou. ale říkám, dva dny to uběhlo, všechno jsme si vysvětlili a zase byla taková jaká byla prostě ... řekl jsem, že to musí brát tak jak to je a že se to třeba časemlepší.

Jakým způsobem komunikujete s X o její biologické rodině?

X ví, že měla biologický rodiče, nemá cenu před ní něco zakrývat, ba naopak, nechceme její rodiče nějak špinit, protože každý má svoji situaci. A dozvěděli jsme se, že tam byly nějaký problémy, nechceme jí to vracet, aby se jí ty věci vybavovaly. Pokud mluví o svých rodičích, tak necháváme zásadně mluvit ji, protože když bychom pokládali otázky, mohli bychom jí vyvodit nepříjemné příhody, to co se odehrávalo v té bývalé rodině. z tohoto důvodu to většinou necháváme na ní. Aby komunikovala. Pak se jí snažíme vysvětlit, že ti rodiče měli nějakou situaci, z toho důvodu se dostala kam se dostala. A teď má tu šanci poznat něco jináčího , než aby rodiče třeba nějak odsuzovala, ale snažila se pochopit, proč to ti rodiče udělali, že ona se dostala do dětského domova. Ale jakoby komunikujeme, od strany jejich rodičů nebyla komunikace žádná. S manželkou jsme domluveni, že těmto setkáním nemá cenu bránit, přece jenom jsou to biologičtí rodiče a my jsme pěstouni, ale určitě by to bylo pro tu holku, jí by to určitě pomohlo, kdyby ti rodiče teď si to vyříkali, přece jenom je jí 15 let, takže už by některé věci třeba pochopila, které v těch deseti letech, kdy šla do dětského domovu, který třeba nechápala. Tak by si třeba od těch rodičů nechala vysvětlit. a zase by měla jináčí náhled na ty rodiče než má jenom to, že v tom dětském věku, neví proč a teď se nás ptá proč a my jí nejsme schopni odpovědět, protože jsme v té rodině nežili. tak než abychom nějak hanobili rodiče, protože nebyli jsme přesně seznámeni, co se tam stalo, tak se spíš snažíme že to bude lepší a motivovat ji do té jakoby lepší budoucnosti, že se to všechno zlepší a s tím, že až bude starší, tak že třeba pochopí , že až jí bude třeba 18 let a najde si rodiče sama, třeba se dozví a pochopí to, že to nebylo tak, jak to viděla třeba v těch 10 letech.

Pozná to naopak dítě na Vás, když Vás něco trápí, jste smutní, když se vám něco nedaří?

Je pravda, že to pozná jak starší, tak i X to pozná tím způsobem, že potom za náma dojdou a ptají se, jestli se něco stalo, jestli něco provedli. Většinou to mají, takovou tu dětskou, že hledají vinu v sobě, za to, že my jsme smutní, tak že můžou oni jo...Jsou to třeba nějaké problémy v práci , tak se jí snažíme říct, že za to ona nemůže, že prostě jsou nějaké problémy v práci, nesnažíme se jí zatěžovat nějakýma problémama v práci, prostě jsme domluveni tak, že pokud o tom problému nechci mluvit hned, tak o něm nemluví, pokud o něm chci mluvit, tak to řeknu narovinu, jak se ty věci mají. To samý chceme my po nich, pokud mají ty problémy a třeba teď hned o tom nechce mluvit, tak ju necháme, necháme

čas a řekneme ji, že může kdykoliv přijít a říct, co ju trápí. Zásadně to z ní nepáčíme, nedolujeme to z ní.

Jakým způsobem se domlouváte na společných aktivitách, o víkendech, nějaké výlety, nebo o prázdninách, dovolená?

Je pravda, že v tomhleto, je to zásadně o komunikaci, je problém skloubit patnáctiletou a osmnáctiletou holku dohromady. Z tohoto důvodu jsme dohodnuti na tom, že každá holka dá návrh a my se snažíme najít zlatou střední cestu, abychom vyhověli jak jedné, tak druhé straně. Je jasný, že osmnáctiletá holka má jiná představy než patnáctiletá holka. ale pokud chce jedna jakoby cestovat, tak se domluvíme, že pojedeme někam na výlet a druhá zase víme, že X živel do vody, tak zase víme, najdeme, aby tam bylo koupání, abychom to prostě skloubili, aby jedna strana byla spokojená s cestováním a druhá s koupáním...prostě vždycky hledáme kompromis, ale je to o tom, že to necháváme, holky aby daly návrh, obě dvě, a my rozhodneme, co, aby to vyhovovalo oběma návrhům ale o finálním výsledku rozhodujeme my vzhledem k finanční situaci, vzhledem k tomu, že pracujeme každé jinde a máme jiná směny, tak abychom skloubili dovolený tak, a užili si to, hlavně děti si to užili, a my to zvládli tak, aby měli radost z toho, že něco prostě společně prožili. Finální řešení navrhneme tak, aby to vyhovovalo jak jedné straně té starší, tak i té mladší. nesnažíme se, ani jednu ani druhou z nich upřednostňovat, protože nechceme mezi nima dělat rozdíly, aby poznaly ten sourozeneckej vztah, že prostě, aby našly v sobě ten kompromis...Ano cestovat budeme, ale pojedeme tam, kde je koupaliště. Takže aby se naučily do svého života nacházet kompromis, že ne všechno, co chci já, je správné, ale dívat se taky, co chce ten druhý.

Jakou roli podle vašeho názoru hraje vzájemná komunikace ve výchově?

Vzájemná komunikace podle mě hraje významnou roli a tu největší roli. Protože pokud s dítětem nekomunikujete, tak nevíte, co ho trápí, jaké má potřeby, co se mu líbí, co se mu nelíbí, a to je základ výchovy, protože vychováváte děti tak, abyste je usměrňovaly. Pokud o tom dítěti nic nevím, nemůžu ho usměrňovat, že to, co provádí v tuto chvíli, je špatné a nebo by to měl provádět jinak, aby věděl, jak je to lepší. Pokud s ní nekomunikuju tak ona to provede podle svého vědomí a nemá tu zpětnou odezvu, jestli to bylo správně nebo nebylo správně. Takže já si myslím, že komunikace je základ rodiny a pokud s dětmi se nekomunikuje, pak dochází k tomu, že děti se uzavírají do sebe, zavírají se k počítačovým

hrám, hledají vlastně realitu, protože když se zeptají rodičů a rodiče neodpovídají, nemají na ně čas, tak to dítě ztrácí přehled o normálním životě a žije ve své realitě, která je třeba úplně scestná a nesmyslná a kdyby s těma rodičema komunikoval, tak by si to to dítě uvědomilo a nedocházelo by pak k takovým problémům, že se uchýlí k drogám, k partiím, z důvodu, že v tý partii ho někdo poslouchá, komunikuje s ním. Takže my jsme to pojali tak, aby děti se nám nevzdalovaly, takže my se s nima snažíme komunikovat, aby věděly, že ta rodina je ten základ, kde se můžou se vším svěřit a pak se rozhodne, jestli to řekne někomu dalšímu mimo rodinu, kdy my třeba vysvětlíme, že není dobře se ve všech takových těch choulostivých, intimních věcech svěřovat kamarádce, aby to potom nepoužila proti ní, ale pokud to řekne máma, tak máma to určitě nikde vykládat nebude, nebude se o tom zmiňovat, prostě to zůstane mezi holkama jako takovýma a má jistotu, že se to neobjeví někde na facebooku jako věc proti ní. Takže říkám, komunikace hlavní věc, která je potřeba v rodině.

Jak celkově vnímáte Vaši komunikaci s X.?

No myslím si, že jsme navázali dobrej vztah, na to, že pět let je u nás si myslím, že nemá pocit, že je cizí. Že už to spíš bere, že já jsem pro ni táta, manželka je pro ni máma, svěřuje se vším a myslím si, že naše komunikace je na dobré úrovni, protože manželce se svěřuje s takovýma věcma, který jsou už vyloženě, že děti se svěřují mámě. Za mnou sice chodí s těma obyčejnýma, pokud se týká finanční, nějakých problémů ve škole, problémy s klukama se mi taky svěří, chce poradit, tak samozřejmě jí poradím. Je to všechno o komunikaci, o ničem jinačím to není.

Je něco, co byste chtěli s manželkou změnit na té komunikaci?

No víte, my každej rodič si představuje, že vychovává správně. Určitě, když by nás vzal nějaký odborník, našel by chyby v naší komunikaci. My z našeho pohledu si myslíme, že komunikujeme správně, že komunikujeme o podstatných věcech. Nesnažíme se jeden druhého shazovat, prostě se snažíme jeden druhého v té komunikaci i životě podpořit. Takže my z našeho pohledu, každej rodič se vidí, že dělá to správně. My si myslíme, že to děláme správně, protože jak X. tak i ta starší se spolu sžily, jsme vytvořili nějakou tu atmosféru té rodiny a je to furt jenom o té komunikaci, že děti jako z baráku neutíkají, ale svěřují se doma, ale řeší se všechno doma jako problém.

Nastala někdy situace, kdy jste měli pocit, že byste potřebovali od někoho poradit ohledně Vaší komunikace s dítětem?

Noo...nastaly momenty, že prostě mě se třeba nepodařilo zjistit, jaký má X. problém. Tak to řešila manželka. Když už neuspěla manželka, tak zatím je pro nás ten poslední záchranný bod ta starší dcera, které se svěřuje jako své kamarádce. Takže zatím jsme tenhle problém neřešili. Vždycky se to podařilo vyřešit v rámci rodiny. Zatím takovej velkej problém nebyl. ale myslím si, že kdyby k takovému velkému problému došlo, že by bylo dobrý to řešit s psychologem. Teď už X. chodí 5 let do školy, kde mají školního psychologa, takže se s ním zná, ne osobně, ale vidí ho, když ta škola takhle provádí ve třídě, jaký jsou ty vztahy ve třídě, takže tu psycholožku znají. Takže by k ní nějakou důvěru měla. A pokud by tohleto nepomohlo, tak si myslím, že psycholog z dětskýho domova, kde měli dobrej vztah, což jsme zjistili přitom, když jsme se byli za X. podívat v tom dětským domově. Tak ten psycholog, bylo vidět, že k němu má důvěru a že s ním mluví. Takže já si myslím, že kdyby byl nějaký problém, víme, kam se obrátit a že by nám určitě pomohli.

Slyšeli jste někdy o efektivní a neefektivní komunikaci?

Podle mě efektivní komunikace je, že komunikace o něčem, která k něčemu směřuje a má nějaký cíl a neefektivní, že budu bezdůvodně na dítě rvát a dítě ani neví, proč vlastně na něho řvu. Takže neví, co po něm chce. Takže já si myslím, že se snažíme, více se snažíme o té efektivní, prostě když spolu mluvíme, tak spolu mluvíme na nějaký téma a snažíme se vždycky k tomu tématu najít nějaký cíl, nebo její názor, pokud ho má z našeho pohledu nějaký špatnej, tak se jí snažíme vysvětlit, jaký náhled na to máme my a je to vždycky o tom dítěti. pokud s ním komunikuji a snažím se mu vysvětlit, že tenhle názor, kterej zrovna má, není zas až tak dobrej, já mám na to názor takovej, manželka má na to názor takovej, starší dcera na to má názor takovej. Tak ať si vybere, kterej názor se jí líbí. Samozřejmě stane se, že te dítě si myslí, že ten její názor je správnej, pak to chvíli trvá než přizná, ano měli jste pravdu, to co jste říkali, přesně to se stalo. ale to dítě si to musí prožít, protože pokud si to neprožije, tak si bude myslet, že ten svět je ideální a všechno jde tak jak ona si bude představovat. jak já říkám, dítě se vždycky musí spálit, pak věřím tomu, že v budoucnu tu chybu už zpětně neudělá. Ale je potřeba, aby viděla tu cestu, ten názor, že nějaký je a je to na ní, zda si ho zvolí nebo se nechá spálit. Pak přijde na to, že ten názor vzhledem k tomu, že jsme starší a něco jsme si už prožili a že to neříkáme z toho důvodu,

abychom byli důležití, ale že už jsme si to sami prožili, jako každé rodič se snažíme své dítě ochránit z toho, co jsme my udělali špatně, aby to ty děti taky nedělaly špatně. Ale někdy to jde, někdy to bohužel nejde.

Ještě bych se zeptala, vybaví se vám nějaká situace, ve které používáte právě tu efektivní komunikaci?

Efektivní komunikaci se zásadně snažíme řešit její zásadní problémy, školu, se jí snažíme vysvětlit, že pokud nebude mít vzdělání, bude to mít v životě těžký. Je sice pravda, že ti, co jsou nevyučení sice vydělávají peníze, ale ti co jsou vyučení, tak vydělávají stejný peníze za méně práce, tedy fyzické, nemyslím, že by jako vůbec nic nedělali. A efektivní hlavně v řešení těch svých problémů každodenních a problémů, které před ní vyvstanou. Pokud ten problém je a ona nepřijde a neřešíme ho společně, tak s tím zůstane sama a to dítě má takovou tendenci zvolit pro něho tu nejvýhodnější cestu, což nemusí být vždycky správný. Takže pokud dojde s nějakým problémem, tak si ten problém vysvětlíme a snažíme se ji naznačit, co s tím problémem bychom dělali my a snažíme se ji poslechnout, jak ten problém vidí ona.

Takže to jsou ty situace, ve kterých využíváte zejména tu efektivní komunikaci. A když byste se měl zamyslet nad nějakou situací, kde spíš převažuje ta neefektivní komunikace?

No je pravda, že..snažíme se tomu teda v každém případě vyvarovat, prostě nevyvolávat tuhleto komunikaci. ale někdy se X. podařilo donýst špatnou známku, nebo poznámku, protože se předváděla ve škole, tak bohužel došlo i k té neefektivní, že jsme museli zvýšit hlas, že tudy cesta nevede a pokud se nezlepší, tak jsme se jí snažili vysvětlit, kam to povede, jestli se to nezlepší, nedostane se na školu, kterou ona má představu, dvojka z chování že jí nepomůže, furt stále jako vysvětlovat, ale ten prvotní byl prostě neefektivní, že ten člověk to prostě v sobě neudržel a vybuchl. Což ona si všimla, uvědomila si, že to přehnal, měla pocit té viny, že za to může, že k tomu došlo, že nebyl podmět z naší strany, ale tím, že co ona provedla, tak že došlo k téhleto neefektivní komunikaci, došlo k tomu výbuchu, zvýšení hlasu, nějakým těm zákazům, aby poznala, že autoritu. Protože ta neefektivní komunikace je o tom, že dítě si musí uvědomit, že má autoritu a že ne všechno je tak, jak si řekne ona. Nepoužíváme ju často, ale používáme ju, výjimečně a to jsou fakt momenty, kdy se to těm dětem podaří, že ať chcete, nebo nechcete, tak se neubráníte.

Převažují u vás ve výchově a v té komunikaci spíše efektivní nebo neefektivní prvky komunikace?

Já si myslím, že se snažíme jak já, tak manželka o tu efektivní, protože jenom vysvětlování, mluvení, mluvení a mluvení dává tomu dítěti obraz, aby si ona udělala vlastní náhled, ale pokud s ní nebudeme komunikovat, budeme na ní jenom křičet, tak si ten náhled udělá třeba nesprávně, přitom by stačilo třeba jen promluvit, že tady to co dělá, není správné. Takže snažíme se...neříkám, že by to bylo každé den, každé měsíc, ale občas se jí podaří, že nás donutí až k tomu neefektivnímu jednání.

Tak a moje poslední otázka, jestli byste chtěl ještě něco doplnit nebo zdůraznit, co tady třeba nezaznělo?

No zdůraznit ani tak ne, já bych chtěl jenom říct, že opravdu komunikace je základ rodiny, protože soudržnost rodiny znamená to, že ta rodina o sobě ví vše a v té rodině najde oporu, kdy má nějaký problém, tak má kam jít, nevyhledává partie, nevyhledává uchýlení k drogám, kde uniká z té reality, protože vidí svoji bezvýchodnou situaci, že ho nikdo neposlouchá a nemá jak svůj problém řešit. Takže já si myslím, že tady tohleto téma, které vy jste si zvolila, co se týká komunikace a pěstounské péče, je dobré téma, je to opravdu rodina od rodiny, každé přistupuje k dítěti a k této situaci jinak. Na začátku jsem řekl, že my jsme si tu X. vzali vlastně z toho důvodu, abychom svoji dceru, abychom X. poskytli rodinné prostředí a svoji dceru vychovali tak, aby nebyla jedináček a prostě poznala ten sourozenecký vztah, kde si ten člověk musí najít kompromis, musí se dělit. Pokud je člověk sám, tak ten kompromis v životě nenajde, protože je zvyklá, že má vše, co si řekne. Takže je to výchovný jak pro nás, protože máme dvě děti, musíme se dělit, není to prostě jenom o to, že se soustředíme na jedno dítě. Je to pro manželku z mého pohledu poloviční strach, protože má dvě děti. Ví, že tu lásku rozdělí mezi dvě děti, takže už tam ten strach není takový, jako to bývalo ze začátku, když byla jedináček. Tou X. se to vlastně trošičku utlumilo ten strach o to vlastní dítě.

Dobře, tak jo, já bych vám chtěla moc poděkovat za rozhovor.

Děkuji.

